

VÝBĚR JUDIKÁTŮ
EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA
POVAŽOVANÝCH
NEJVYŠŠÍM SOUDEM
ZA VÝZNAMNÉ PRO JUSTIČNÍ PRAXI

1/2014

Úvodní slovo

Je mou milou povinností předsedy redakční rady napsat pár slov úvodem k nové podobě Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, věnované vybraným rozhodnutím Evropského soudu pro lidská práva, významným pro české právní prostředí z pohledu Nejvyššího soudu České republiky.

Věřím, že i nově ustavená redakční rada, složená ze soudců a dalších právníků Nejvyššího soudu, věnujících se evropské judikatuře, a vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva, je a bude garancí vysoké odborné úrovně časopisu.

Změny ovšem doznal nejen název časopisu, snad příléhavěji reflektující zaměření sbírky samotné, a její redakční rada. Tou nejpodstatnější novinkou je odlišné koncepční pojetí sbírky. Ta již nebude dvojjazyčná (originální znění rozhodnutí si každý snadno najde na webových stránkách ESLP); jednotlivé rozsudky Evropského soudu pro lidská práva budou k publikování pečlivě vybírány členy redakční rady a jimi také krátkou anotací okomentovány a do českého jazyka nebudou překládána celá rozhodnutí, ale jen jejich nejdůležitější pasáže.

Jsem přesvědčen, že tyto změny umožní, aby do sbírky byl zařazen větší počet rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, a to rozhodnutí opravdu aktuálních, jež by neměla uniknout pozornosti nejen právnické obce, ale i širší laické veřejnosti.

*JUDr. Roman Fiala,
místopředseda Nejvyššího soudu*

OBSAH

Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 11179/06 ve věci Morawetz proti České republice	s. 5
Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 64569/09 ve věci Delfi proti Estonsku	s. 7
Rozsudek Evropského soudu o stížnostech č. 55508/07 a č. 29520/09 ve věci Janowiec a ostatní proti Rusku	s. 16
Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 5786/08 ve věci Söderman proti Švédsku	s. 29
Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 45543/04 ve věci Someșan a Butiucu proti Rumunsku	s. 38
Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 27853/09 ve věci X proti Lotyšsku	s. 43

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PÁTÁ SEKCE
17. září 2013
VĚC MORAWETZ
(rozhodnutí ve věci Morawetz proti České republice,
stížnost č. 11179/06)

Klíčová slova:

Vlastnictví – regulace nájemních vztahů; Právo na účinné opravné prostředky – účinný právní prostředek nápravy; Podmínky přijatelnosti a vyškrtnutí stížnosti – vyčerpání vnitrostátních právních prostředků nápravy.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel byl kanadským občanem, který zemřel v roce 2007, přičemž jeho dědici projevíli přání v řízení o stížnosti pokračovat.

Stěžovatel v roce 1998 zdědil nájemní dům v Praze-Holešovicích, v němž se nacházelo patnáct bytů podléhajících regulaci nájemného. Skutečně hrazené nájemné v letech 2002 až 2005 včetně odpovídalo zhruba desetinu běžného tržního nájemného.

Stěžovatel předně poukazoval na protiprávní situaci v oblasti regulace nájemného, a to nejpozději od nálezů Ústavního soudu uveřejněného pod č. 231/2000 Sb. V důsledku toho pronajímatelé, vzhledem k tomu, že nájemné nedosahovalo nákladů prosté reprodukce, sami hradili náklady na údržbu domů a bytů a ve skutečnosti nedobrovolně poskytovali sociální dávky, které běžně nese stát. Podle stěžovatele existuje v daném ohledu systémový problém vyplývající z nečinnosti zákonodárné i výkonné moci.

Stěžovatel dále dovozoval porušení článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě, ať už samostatně nebo ve spojení s článkem 14 Úmluvy, a s odkazem na uvedený náleží Ústavního soudu tvrdil, že regulace nájemného nebyla založena na finanční situaci a příjmech nájemců, byla tudíž společensky velice škodlivá a měla negativní dopady na velkou část obyvatel.

Stěžovatel konečně s odvoláním na článek 1 Protokolu č. 1 ve spojení s článkem 13 Úmluvy namítal, že vnitrostátní soudní systém byl pro ochranu ústavně a Úmluvou zaručených práv pronajímatelů zcela neúčinný. Soudy jim systematicky odmítaly poskytovat ochranu.

I kdyby však vnitrostátní soudy a Ústavní soud byly schopny se velkým počtem jednotlivých případů zabývat, zdlouhavá soudní řízení způsobovala neúčinnost takového prostředku nápravy. Navíc v českém právním řádu není možná kolektivní ústavní stížnost.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

Vláda tvrdila, že stěžovatel nevyčerpal vnitrostátní prostředky nápravy. Mohl zejména podat žalobu na zvýšení nájemného proti nájemci, která by představovala preventivní prostředek nápravy, a žalobu na náhradu škody proti státu, která by představovala prostředek kompenzační povahy. Stěžovatel také mohl v občanskoprávním řízení týkajícím se souhlasu s ukončením nájmu napadnout nemožnost jednostranně nájemní smlouvu ukončit a dědění nájemních práv u Ústavního soudu.

Soud podotýká, že stěžovatel není schopen odkázat na ustálenou judikaturu v době podání své stížnosti, která by ho zprošťovala povinnosti využít některý z navržených prostředků nápravy, včetně ústavní stížnosti. Ačkoli v judikatuře Ústavního soudu existovaly určité rozpory a ne každá stížnost pronajímatele byla úspěšná, v naprosté většině případů rozhodoval Ústavní soud ve prospěch pronajímatelů. Soud poznamenává, že z hlediska pravidla vyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy je relevantní, že prostředek nápravy skýtá rozumnou naději na úspěch, nikoli absolutní jistotu úspěchu (viz *Vomočil a Art 38, a. s., proti České republice*, č. 38817/04 a č. 1458/07, rozhodnutí ze dne 5. března 2013).

Soud zastává názor, že stěžovatel mohl využít různých řízení a nakonec se obrátit na Ústavní soud, přičemž tyto postupy nabízely rozumnou naději na vyřešení jeho námitek. Stěžovatel však žádnou z možností nevyužil, žádné řízení nezahájil a neposkytl vnitrostátním soudům příležitost předejít namítaným porušením nebo je napravit (viz *Vomočil a Art 38, a. s.*, rozhodnutí uvedené výše).

Proto je třeba stížnost odmítnout podle čl. 35 odst. 1 a 4 Úmluvy pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně prohlašuje stížnost za nepřijatelnou.

(zpracoval JUDr. Vít A. Schorm)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PRVNÍ SEKCE
10. října 2013
VĚC DELFI
(rozsudek ve věci Delfi proti Estonsku,
stížnost č. 64569/09)

Klíčová slova:

Právo na respektování soukromého a rodinného života, respektování soukromého života, svoboda projevu, zásah, nezbytnost v demokratické společnosti, ochrana pověsti jiných, ochrana práv jiných, stanovené zákonem, předvídatelnost, kritéria přípustnosti, racione materiae, prostor pro uvážení, proporcionalita.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelem je Delfi, akciová společnost registrovaná v Estonsku (dále také „společnost“ či „stěžovatel“), která vlastní jeden z největších internetových zpravodajských portálů v zemi. Články uveřejněné na portálu umožňovaly čtenářům klikem na „přidej komentář“ a „čti komentář“ o obsahu článku diskutovat s tím, že příspěvky nebyly stěžovatelem editovány či měněny. Čtenáři však mohli komentáře obsahující difamační výroky nebo komentáře podněcující nenávisť označit, načež takový komentář byl okamžitě odstraněn. Portál obsahoval také systém automatického odstraňování difamačních výrazů. Čtenáři zpravodajského serveru byli upozorněni, že publikované komentáře neobsahují názory serveru a že autoři komentářů jsou za jejich znění odpovědní. V roce 2006 zveřejnila společnost Delfi článek, který se týkal přepravní lodní společnosti, která zajišťuje dopravu mezi jednotlivými ostrovy v zemi. Pod článkem dostali čtenáři možnost vyjádřit se k jeho obsahu v diskusi. Ta obsahovala 185 příspěvků, z nichž asi dvacet obsahovalo množství hrubých, urážlivých a útočných komentářů směřujících proti firmě zajišťující lodní přepravu a jejímu většinovému vlastníku (§ 6 – 15).

Dne 9. března 2006 požádali právní zástupci vlastníka lodní společnosti společnost, aby odstranila útočné komentáře a nahradila lodní společnosti nemajetkovou újmu ve výši asi 32 000 €. Stejný den byly uvedené komentáře odstraněny s tím, že žádost o náhradu újmy byla odmítnuta (§ 16).

V dubnu 2006 podal vlastník lodní společnosti žalobu proti společnosti, kterou soud prvního stupně rozsudkem z června 2007 zamítnul s odůvodněním, že odpovědnost stěžovatelky je podle zákona o službách informační společnosti vyloučena. Soud uvedl, že společnost nemůže být považována za vydavatele

komentářů s tím, že nemá ani povinnost tyto komentáře monitorovat (§ 17 až 19).

Odvolací soud v Tallinu rozhodnutím z 22. října 2007 rozhodnutí soudu prvního stupně zrušil a vrátil věc zpět k projednání soudu prvního stupně s tím, že podle zákona o službách informační společnosti soud prvního stupně pochybil, když odpovědnost společnosti neshledal. V novém rozhodnutí soud prvního stupně dne 27. června 2008 rozhodl, že přes existenci systému odstraňujících nevhodné komentáře nebyla ochrana osobnostních práv ostatních dostatečně zaručena. Upozornění, že společnost není odpovědna za komentáře uvedené v diskusi pod jednotlivými články, ji podle vnitrostátního soudu nezabavuje odpovědnosti za případnou újmu. Soud konstatoval, že osobnostní práva většinového vlastníka byla porušena, a stanovil, že stěžovatelka má uhradit tomuto vlastníku náhradu nemajetkové újmy ve výši odpovídající 320 €. Toto rozhodnutí bylo potvrzeno i odvolacím soudem, který zdůraznil, že role společnosti ve vztahu k daným komentářům nebyla pouze technická.

Nejvyšší soud se v rozsudku z června 2009 se závěry soudů nižších stupňů ztotožnil. Stanovil, že za vydavatele komentářů nacházejících se pod články je nutné považovat jak společnost, tak i autory těchto komentářů s tím, že je na žalobci, koho se rozhodne žalovat. Nejvyšší soud uzavřel, že společnost měla zabránit uveřejnění komentářů, které byly zjevně protiprávní. Poté, co tyto byly na portál umístěny, pochybila, když je z vlastní iniciativy neodstranila, přestože si musela být vědoma jejich povahy (§ 20 až 29).

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

K tvrzenému porušení článku 10 Úmluvy

Ve vztahu k článku 10 Úmluvy stěžovatel namítá, že estonské soudy porušily svobodu projevu garantovanou článkem 10 Úmluvy, když shledaly společnost odpovědnou za komentáře, které na portál umístili čtenáři portálu (§ 46 až 47).

A. K přijatelnosti

Soud nejprve posuzoval, zda je stížnost přijatelná. Poznamenal, že společnost byla žalována ve věci ochrany osobnosti pro komentáře, které byly uveřejněny na internetovém portálu s tím, že tato společnost byla spolu s autory komentářů rozhodnutími vnitrostátních soudů shledána odpovědnou za pochybení spočívající v tom, že nezabránila zveřejnění či neodstranila nezákonné komentáře

z vlastní iniciativy. Soud uzavřel, že se stížnost váže na svobodu projevu, a tedy spadá do rozsahu článku 10 Úmluvy (§ 48 – 51).

B. K odůvodněnosti

Tvrzení účastníků

Stěžovatelka namítá, že rozhodnutí vnitrostátních soudů zasahuje do práva na svobodu projevu a práva získávat informace s tím, že takový zásah nebyl učiněn „na základě zákona“, když ustanovení vnitrostátního práva neobsahuje závazek, aby společnost monitorovala obsah komentářů vložených do diskuse třetími osobami. Podle stěžovatelky nebyla rozhodnutí estonských soudů předvídatelná. Omezení svobody projevu nebylo nezbytné v demokratické společnosti, když společnost disponovala systémem automatického odstraňování difamačních výrazů a osobám, kterým byla způsobena újma na osobnostních právech, právní řád umožňuje podat proti autorům takových komentářů žalobu. Stěžovatelka dále namítá, že uložená nutnost monitorovat veškeré komentáře je v rozporu s právem na svobodu projevu a informace. Role společnosti byla podle jeho vyjádření pouze pasivní, když poskytovala prostor čtenářům vyjádřit se. Poté, co byla upozorněna na nezákonný obsah některých komentářů, je bez prodlení odstranila (§ 52 – 58).

Stanovisko vlády vychází z názoru, že povinnost chovat se tak, aby nebyla způsobena újma osobnostním právům třetích osob, vyplývá jak ze zákona, tak i z ustálené judikatury. Odpovědnosti za obsah publikovaných komentářů se podle vlády nelze zříci jednostranným prohlášením, přičemž odpovědnost je společná a nerozdílná. Vláda uvedla, že omezení svobody projevu je v demokratické společnosti nezbytné, neboť povaha předmětných komentářů difamačního obsahu neměla skutečné opodstatnění. Systém, kdy musel být daný portál nejprve upozorněn na povahu nevhodných komentářů, podle vlády nezajišťuje dostatečnou ochranu práv třetích stran. Přenos informací prostřednictvím internetu je tak rychlý a rozšířený, že než dojde k odstranění nevhodných komentářů, jsou již práva třetích stran porušena. Vláda také upozornila na skutečnost, že žalovat skutečného autora komentáře by představovalo značné břemeno ve vztahu k identifikaci počítače a osoby, která komentář napsala. Protože byla většina komentářů anonymních, vzniká problém s identifikací aktivně legitimovaného žalovaného. Podle stanoviska vlády nebyla společnost pouhým zprostředkovatelem služeb k ukládání dat, ale byla poskytovatelem těchto služeb, když měla možnost komentáře vkládat, upravovat a odstraňovat. Protože měla zavedený systém na odstraňování nevhodných komentářů, byla si vědoma své odpovědnosti za jejich obsah. Vláda také uvedla, že předmětné komentáře nebyly namířeny proti přepravní společnosti jako takové, ale proti jejímu většinovému vlastníku s tím, že povaha hrubých výrazů v ní použitých šla nad rámec společensky únosné a rozumné veřejné debaty (§ 59 – 68).

Hodnocení Soudu

(a) Existence zásahu

Soud konstatoval, že bez ohledu na odlišná stanoviska stran ve vztahu k odpovědnosti společnosti stěžovatele za nevhodné komentáře není mezi stranami sporu o tom, že rozhodnutí vnitrostátních soudů znamenalo zásah do práva na svobodu projevu zaručeného článkem 10 Úmluvy. Takový zásah musí být učiněn „na základě zákona“, musí sledovat legitimní cíl ve světle odstavce 2 článku 10 a musí být „nezbytný v demokratické společnosti“ (§ 69, 70).

(b) Zákonnost

Soud zopakoval, že předpis nemůže být považován za zákon, pokud nebyl, ve smyslu článku 10 odst. 2, formulován s dostatečnou přesností tak, aby občané věděli, co se od nich očekává, s tím, že důležitým aspektem zákona je jeho předvídatelnost. Ve vztahu k předmětné stížnosti se stanovisko stran liší potud, zda byl zásah do svobody projevu společnosti učiněn na základě zákona. Zatímco podle tvrzení společnosti vnitrostátní právo neobsahuje pozitivní závazek monitorovat obsah komentářů učiněných na zpravodajském portálu třetími osobami a její odpovědnost je omezená směrnicí o elektronickém obchodu, jsou podle názoru vlády média odpovědná za zveřejňování obsahu informací společně s autory podle příslušných ustanovení občanskoprávních předpisů a judikatury. Zatímco je úlohou vnitrostátních soudů správně aplikovat vnitrostátní právo, Soud může pouze určit, zda účinky takového výkladu jsou v souladu s Úmluvou.

Soud konstatoval, že i když jsou ustanovení Ústavy, občanského zákoníku a zákona o závazcích, na základě kterých vnitrostátní soudy dovodily odpovědnost společnosti za uvedené komentáře, formulována obecně, jednoznačně z nich vyplývá odpovědnost sdělovacích prostředků za uveřejnění difamačních komentářů. Skutečnost, že se daná ustanovení používají ve vztahu ke klasické novinářské činnosti, zatímco v uvedeném případě jde o dokumenty existující na elektronickém úložišti, je podle Soudu nerozhodná (§ 71 – 75).

76. Soud tedy uvádí, že společnost jako profesionální vydavatel musela být přinejmenším seznámena s právními předpisy a judikaturou a mohla si zajistit kvalifikovanou právní pomoc. V této souvislosti Soud poznamenává, že zpravodajský portál Delfi je jedním z největších v Estonsku a že existence komentářů v prostoru pro diskuse byla veřejnosti známa. Soud konstatuje, že společnost mohla posoudit rizika spojená s těmito aktivitami a měla do rozumné míry předvídat důsledky, které z nich mohly plynout. Na základě uvedeného Soud uzavřel, že předmětný zásah do práva na svobodu projevu byl učiněn na základě zákona ve smyslu druhého odstavce článku 10 Úmluvy.

(c) Legitimní cíl

77. Soud uvedl, že omezení svobody projevu společnosti stěžovatele sledovalo legitimní cíl, a to sice ochranu dobré pověsti a práv ostatních. Soud zvážil argument společnosti stěžovatele o odpovědnosti skutečných autorů komentářů. Podle jeho názoru však skutečnost, že jsou v zásadě také odpovědní, nemůže odstranit legitimní cíl, tedy, aby byla konstatována odpovědnost společnosti za újmu na pověsti a právech druhých. Soud musí odpovědět na otázku, zda byla práva společnosti nepřiměřeně omezena tím, že byla konstatována odpovědnost společnosti za komentáře napsané třetími stranami; jinými slovy, zda bylo omezení „nezbytné v demokratické společnosti“.

(d) Nezbytnost v demokratické společnosti

(i) Obecné zásady

Soud připomněl, že otázka „nezbytnosti v demokratické společnosti“ je podrobně rozvedena v ustálené judikatuře Soudu. Ve vztahu k ochraně pověsti je právo chráněné článkem 8 Úmluvy součástí práva na respektování soukromého života. Útok na pověst osoby musí ve smyslu článku 8 splňovat kritérium závažnosti. Při zvážení toho, zda je potřeba omezení práva na svobodu projevu v demokratické společnosti v zájmu ochrany pověsti a práv druhých, musí Soud posoudit, zda vnitrostátní orgány při ochraně dvou hodnot chráněných Úmluvou, zachovaly spravedlivou rovnováhu, v tomto případě mezi svobodou projevu a právem na respektování soukromého života, přičemž obě hodnoty si zaslouží stejnou vážnost a rozsah uvážení by měl být v případě tvrzeného porušení článku 8 Úmluvy ze strany poškozené osoby či článku 10 Úmluvy ze strany společnosti stejný.

Při potřebě zachovat spravedlivou rovnováhu je potřeba podle Soudu vzít v úvahu tyto okolnosti: přínos k diskusi záležitosti veřejného zájmu, obecná známost osoby, jejíž pověst byla poškozena, samotný předmět komentáře, předchozí chování dotčených osob, způsob získání informací a jejich pravdivost, obsah, formu a následky zveřejnění a povahu uložených sankcí (odst. 78 až 83).

(ii) Aplikace obecných zásad na projednávanou věc

84. Ve vztahu k projednávané věci Soud uvádí, že komentáře, které autoři napsali v reakci na článek o společnosti uveřejněný na internetovém zpravodajském portálu, měly difamační povahu. Společnost tyto komentáře odstranila bezprostředně poté, kdy byla poškozenou stranou informována, a popsala je jako „právo porušující“ a „nezákonné“ před Soudem. Nicméně strany se odlišují v názoru na to, zda občanskoprávní odpovědnost společnosti stěžovatele za difamační komentáře znamená nepřiměřený zásah do jejího práva na svobodu projevu. Jinými slovy otázkou je, zda, jak tvrdí vnitrostátní soudy ve svých roz-

hodnutích, závazek společnosti zajistit, aby komentáře zaslané na její internetový portál neporušily osobnostní práva třetích osob, byl v souladu se zárukami poskytnutými v článku 10 Úmluvy.

85. Aby bylo možné na tuto otázku odpovědět, musí Soud zanalyzovat několik faktorů, které považuje v okolnostech daného případu za důležité. Soud bude zprvée zkoumat obsah předmětných komentářů, zadruhé opatření, která společnost stěžovatele přijala, aby uveřejnění difamačních komentářů předešla či je odstranila, zatřetí odpovědnost autorů komentářů jako alternativu odpovědnosti společnosti a za čtvrté důsledky vnitrostátních soudních řízení pro společnost.

86. Soud poznamenává, že novinový článek uveřejněný na zpravodajském portálu Delfi se týkal tématu s jistým stupněm veřejného zájmu. Popisoval, jak lodě zasílající společnosti plují z jedné trasy na druhou, přičemž lámou led v místech, kde by potenciálně mohla vzniknout ledová cesta, následkem čehož bylo otevření takových cest, které znamená v porovnání se službami lodní společnosti levnější a rychlejší spojení mezi ostrovy, o několik týdnů přeloženo. Článek byl koncipován vyváženě, nebyl laděn útočně a manažer lodní společnosti dostal příležitost poskytnout nutná vysvětlení. Samotný článek nedal vzniknout žádným argumentům vztahujícím se k urážkám, které byly vzneseny v rámci řízení před vnitrostátním soudem. Článek nicméně pojednával o činnostech lodní společnosti, které negativně ovlivnily značné množství lidí. Z toho důvodu Soud naznal, že jeho zveřejněním mohla stěžovatelka počítat s případnými negativními reakcemi zaměřenými proti lodní společnosti a jejím manažerům a že s ohledem na obecnou pověst komentářů umístěných na zpravodajském portálu Delfi bylo pravděpodobné, že negativní komentáře půjdou za hranice přiměřené kritiky a dosáhnou úrovně zbytečných urážek nebo nenávistných poznámek. Také se zdá, že počet komentářů za uvedeným článkem byl větší než průměrný, čímž ukazoval na značný zájem o téma mezi čtenáři, kteří své komentáře zaslali. Soud proto uzavřel, že společnost měla očekávat, že bude muset v situaci projednávané věci postupovat opatrně, aby se vyhnula odpovědnosti za porušení pověsti jiných osob.

87. Ve vztahu k opatřením přijatým stěžovatelovou společností Soud poznamenává, že vedle upozornění o tom, že autoři komentářů a nikoli společnost nesou za komentáře odpovědnost a že je zakázáno zasílat komentáře, které jsou v rozporu s dobrou praxí či obsahují výhrůžky, urážky, neslušné výrazy či vulgarismy, disponovala společnost dvěma opatřeními. Zprvée, měla automatický systém vymazávání komentářů obsahujících slova, v jejichž kořenu byl určitý vulgární výraz. Za druhé měla systém odebrání komentářů spočívající v tom, že kdokoli mohl upozornit na nevhodné komentáře kliknutím na políčk-

ko, které bylo pro tento účel zřízeno, čímž se informace dostala k pozornosti správcům portálu. Podle Soudu tedy nelze říci, že by společnost stěžovatele naprosto opomněla svoji povinnost nezpůsobit újmu pověsti třetích stran. Zdá se však, že automatický systém filtrování bylo možné poměrně snadno obejít. I když systém mohl zabránit některým urážkám či výhrůzkám, v případě dalších selhal. I když není pochyb o tom, že systém byl užitečný, Soud naznal, že jako takový nedostatečně chránil před újmou způsobenou třetím osobám.

88. Soud se dále věnoval systému odebrání komentářů. Otázka, zda použitím tohoto systému splnila společnost stěžovatele řádně svoji povinnost, byla jednou z klíčových ve sporu mezi stranami. Soud nejprve poznamenává, že technické řešení systému odebrání komentářů bylo snadno přístupné a uživatelsky vhodné – bylo potřeba pouze kliknout na tlačítko k tomu určené. Nebylo nutné zdůvodňovat, proč je určitý komentář nevhodný, či zasílat společnosti patřičnou žádost. Ačkoli v projednávaném případě dotčená osoba podle své volby nepoužila systém odebrání komentářů, který společnost na svých webových stránkách používala, s tím, že formulovala své nároky písemně a poslala je poštou, není sporu o tom, že difamační komentáře byly společností odstraněny ihned poté, kdy společnost žádost obdržela. V ten okamžik však byly komentáře přístupné veřejnosti již po dobu šesti týdnů.

89. Soud poznamenává, že podle názoru dotčené osoby, s kterým vyjádřily souhlas i vnitrostátní soudy, nezajistil automatický systém filtrování a následný systém odebrání komentářů dostatečnou ochranu práv třetích osob. Vnitrostátní soudy v tomto ohledu přikládaly značnou důležitost skutečnosti, že zveřejnění zpravodajských článků a zveřejňování komentářů k těmto článkům ze strany jejich čtenářů bylo součástí profesionální činnosti společnosti stěžovatele. Společnost měla zájem o čtenáře a jejich komentáře, na kterých závisel zisk z uveřejněných reklam. Soud považuje tento argument za stěžejní při posouzení proporcionality zásahu do svobody projevu společnosti stěžovatele. Soud také konstatuje, že zveřejňování difamačních komentářů na významném internetovém zpravodajském portálu představuje pro širokou veřejnost možnost vyjádřit se. Soud dále poznamenává, že společnost stěžovatele – nikoli osoba, jejíž pověst je dotčena – věděla o článku, který měl být uveřejněn, měla předvídat povahu případných komentářů, které článek mohl vyvolat, a měla přijmout technická nebo jednotlivá opatření, aby zajistila, že takové komentáře nebudou zveřejněny. Autoři komentářů sami nemohli změnit či vymazat komentář, který jednou zaslali na zpravodajský portál Delfi, zatímco společnost stěžovatele disponovala technickými prostředky, které jí to umožňovaly. Soud tak uznává, že společnost stěžovatele disponovala značnou mírou kontroly komentářů zveřejněných na svém portálu a že plně nevyužila možnosti kontroly, které měla k dispozici.

90. Soud také zvážil skutečnost, že vnitrostátní soudy nestanovily, jakým způsobem má společnost zajistit ochranu práv třetích stran s tím, že volbu nechaly na společnosti samé. Soud neuložil společnosti učinit žádná zvláštní opatření jako například povinnost registrace uživatelů, kterým bude posléze umožněno články komentovat, povinnost monitorovat komentáře předtím, než je společnost zveřejní, nutnost přezkoumat komentáře ihned poté, co jsou uveřejněny atd. Soud stanoví, že svoboda, kterou v tomto ohledu společnost stěžovatele má, je důležitým faktorem, který omezuje závažnost zásahu do svobody projevu.

91. Soud si povšimnul argumentu společnosti, že dotčená osoba mohla žalovat konkrétní autory komentářů. Větší relevanci však přisuzuje argumentu vlády, že pro jednotlivce je velmi složité identifikovat osoby žalovaných pro potřeby občanskoprávní žaloby. Z čistě technických důvodů se zdá být nepřiměřené vyžadovat po poškozeném, aby určil autory difamačních komentářů. Ve vztahu k pozitivním závazkům státu vyplývajícím z článku 8 Úmluvy, které mohou zahrnovat přijetí opatření k ochraně respektování soukromého života v oblasti vztahů mezi jednotlivci navzájem (viz *Von Hannover /č. 2/, cit. výše, § 98 a tam uvedené další odkazy), Soud není přesvědčen o tom, že opatření umožňující poškozenému žalovat pouze autory difamačních komentářů tak, jak navrhovala v projednávané věci společnost, by zajistila účinnou ochranu práv poškozených na soukromý život. Poznává, že společnost umožnila vlastní volbou komentáře neregistrovaným uživatelům s tím, že musela předpokládat, že za tyto komentáře bude odpovědná.*

92. Soud si je v tomto kontextu vědom důležitosti přání uživatelů internetu zůstat v anonymitě při výkonu práva na svobodu projevu. Na druhou stranu rozšíření internetu a možnost či nebezpečí, že informace, které jsou jednou zveřejněné, veřejné zůstanou, vyžaduje jistou opatrnost. Snadné zveřejnění informací na internetu a značný počet informací, které obsahuje, představuje nesnadný úkol spočívající v identifikaci difamačních vyjádření a jejich následnému odstranění. Je to úkol nejen pro operátora internetového zpravodajského portálu, tak jako je tomu v projednávaném případě, ale zejména pro potenciálně poškozenou osobu, která pravděpodobně nedisponuje možnostmi neustále Internet sledovat. Soud považuje posledně uvedené za důležitý faktor při stanovení rovnováhy mezi dotčenými právy a zájmy. V tomto kontextu Soud odkazuje na věc *Krone Verlag GmbH & Co. KG proti Rakousku /č. 4/, č. 72331/01, rozsudek ze dne 9. listopadu 2006, kde stanovil, že přesunutím rizika obdržet nápravu v řízení o žalobě na ochranu osobnosti na mediální společnost, která je často v lepší finanční situaci než poškozený, neznamená nepřiměřený zásah do práva společnosti na svobodu projevu (rozsudek senátu Soudu ve věci *Krone Verlag GmbH & Co. KG proti Rakousku /č. 4/, cit. výše).**

93. Konečně Soud poznamenává, že společnost musela zaplatit dotčené osobě částku ve výši odpovídající 320 € jako náhradu nemajetkové újmy. Podle názoru Soudu nemůže být tato částka, s přihlédnutím ke skutečnosti, že společnost stěžovatele je profesionálním operátorem jednoho z největších internetových zpravodajských portálů v Estonsku, považována za odpovídající a přiměřenou porušení konstatovanými vnitrostátními soudy.

94. S ohledem na výše uvedené, zejména na urážlivou a výhrůžnou povahu komentářů a skutečností, že tyto komentáře byly zaslány v reakci na článek, který byl uveřejněn společností stěžovatele na jejím profesionálně spravovaném zpravodajském portálu komerční povahy, na nedostatečnost opatření přijatých společností k zabránění újmy na pověsti dalších stran a na nedostatečnost zajištění skutečné možnosti přivést k odpovědnosti autory komentářů, mírnou sankci uloženou společnosti dospěl Soud k závěru, že v projednávané věci závěr vnitrostátních soudů, že společnost je odpovědná za difamační komentáře zaslané čtenáři na jejich internetovém zpravodajském portálu, představuje ospravedlnitelné a proporcionální omezení práva stěžovatelky společnosti na svobodu projevu.

K porušení článku 10 Úmluvy tak nedošlo.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně:

1. prohlašuje stížnost za přijatelnou;
  2. rozhoduje, že nedošlo k porušení článku 10 Úmluvy.
- (...)

(zpracoval Mgr. Aleš Pavel)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
VELKÝ SENÁT
21. října 2013
VĚC JANOWIEC A OSTATNÍ
(rozsudek ve věci Janowiec a ostatní proti Rusku,
stížnosti č. 55508/07 a č. 29520/09)

Klíčová slova:

Mučení, nelidské zacházení, ponižující zacházení, život, nová nebo nově odhalená skutečnost, retroaktivita, ratione temporis, oběť, účinné vyšetřování, opravdová vazba, kritické datum.

SKUTKOVÝ STAV

Jádro stížností předložených Evropskému soudu pro lidská práva (dále „Soud“) se týkalo vyšetřování a odškodnění pozůstalých obětí tzv. katyňského masakru, k němuž došlo v průběhu druhé světové války. Stěžovatelé jsou rodinnými příslušníky několika poručíků polské armády, kteří byli v průběhu sovětské invaze do Polska v září 1939 zajati jako váleční zajatci, posláni do koncentračních táborů a popraveni v roce 1940 v Charkově, Tveri a Katyni.

V březnu 1940 nařídilo vedení NKVD se souhlasem vedení Politbyra zastřelení 14 tisíc bývalých polských vojenských a policejních velitelů a 11 tisíc dalších členů polského protirevolučního hnutí, kteří byli uvězněni na počátku sovětské invaze na území východního Polska v roce 1939 a následně převezeni do sovětských táborů. K popravě polských vězňů došlo na základě rozkazu v dubnu a květnu 1940 v Katyňském lese a Charkově. V letech 1942 a 1943 byly v blízkosti Katyňského lesa objeveny masové hroby. Objev byl následován provedením exhumací a zřízením mezinárodní vyšetřovací komise, která konstatovala odpovědnost sovětského vedení. Sovětské vedení odpovědnost odmítalo a z masakru obviňovalo Němce, kteří měli polské vězně vyvraždit v průběhu léta 1941. V září 1943 byla ustanovena další Zvláštní státní komise, která usilovala o získání důkazů o odpovědnosti Německa a potvrdila ji ve svém komuniké v lednu 1944. Katyňský masakr byl zmiňován také před Mezinárodním vojenským tribunálem v Norimberku jako jedna z ukázek válečných zločinů, v závěrečném rozsudku se však již neobjevil.

V průběhu studené války byla část důkazní dokumentace o popravě polských válečných zajatců zničena a zbylá část vložena do zvláštní složky přístupné pouze generálnímu tajemníku Komunistické strany. Zachované dokumenty byly zveřejněny na stránkách ruských státních archivů v roce 2010: obsahovaly návrh NKVD z března 1940 a rozhodnutí Politbyra o popravě (§ 1 – 37).

Vyšetřování v trestní věci č. 159

V dubnu 1990 poskytl prezident SSSR Gorbačov polskému prezidentovi Jaruzelskému dokumenty potvrzující odpovědnost sovětského vedení za zločiny spáchané v Katyňském lese. V březnu 1990 bylo zahájeno vyšetřování pro trestný čin zmizení, na podzim 1991 byly provedeny exhumace masových hrobů v Charkově, Mednoji a Katyni. V říjnu 1992 prezident Jelcin oficiálně přiznal, že polští velitelé byli odsouzeni k smrti Stalinem a vedením Politbyra, a v průběhu oficiální návštěvy Polska vyjádřil obětem svou úctu.

Vyšetřování pokračovalo v průběhu následujících let i za asistence státních zástupců z Běloruska, Polska, Ruska a Ukrajiny. V letech 2001, 2002 a 2004 se předseda polského Institutu národní paměti opakovaně a neúspěšně dožadoval obdržení dokumentů z vyšetřování od ruského vojenského státního zastupitelství. V září 2004 ruské státní zastupitelství uzavřelo vyšetřování na základě skutečnosti, že osoby pravděpodobně nesoucí odpovědnost za masakr byly již mrtvé. Rozhodnutí zastavit vyšetřování bylo označeno jako přísně tajné (§ 38 – 48).

Stížnost č. 55509/07

V roce 2003 si stěžovatel, pan Janowiec, vyžádal dokumentaci o třech osobách včetně svého otce od ruského státního zastupitelství. Státní zastupitelství mu sdělilo, že dané osoby byly zapsány na seznamu osob, jež měly být popravené, odmítlo mu ale sdělit další informace z důvodu utajení. Vnitrostátní soudy toto rozhodnutí potvrdily (§ 49 – 56).

Stížnost č. 29520/09

V srpnu 2008 napadla skupina stěžovatelů rozhodnutí státního zástupce ze září 2004. Stěžovatele tvrdili, že jsou příbuznými zatčených a pravděpodobně popravených polských důstojníků, státní zastupitelství však neuznalo jejich status obětí a znemožnilo jim přístup k dostupné dokumentaci. Rozhodnutí bylo opět potvrzeno vnitrostátními soudy s odkazem na skutečnost, že další exhumace, které byly provedeny v roce 1991, umožnily identifikaci pouze 22 osob, mezi nimiž příbuzní stěžovatelů nebyli (§ 57 – 60).

Řízení o odtajnění rozhodnutí z 21. září 2004 a o rehabilitaci příbuzných obětí

V březnu let 2008 a 2009 usilovala neúspěšně ruská nevládní organizace pro lidská práva Memorial o zrušení rozhodnutí vojenského státního zastupitelství

ze září 2004, které nařídilo utajení dostupných důkazních materiálů, s tvrzením, že utajení dokumentů o katyňském masakru je nemorální a protizákonné.

Většina stěžovatelů opakovaně žádala ruské orgány o poskytnutí informací o trestním vyšetřování v Katyni a o rehabilitaci svých příbuzných v souladu se zákonem o rehabilitacích z roku 1991. Informace nebyly poskytnuty s odkazem na rozhodnutí o jejich utajení. Státní zastupitelství odmítlo také rehabilitaci stěžovatelů s tvrzením, že rehabilitace v případě příbuzných polských obětí nemá žádný právní základ, jelikož nedošlo k jejich represí na základě žádného ustanovení trestního zákona (§ 61 – 72).

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

II. K tvrzenému porušení článku 2 Úmluvy

102. Stěžovatelé namítají, že ruské orgány nesplnily svou povinnost ve smyslu procesní části článku 2 Úmluvy provést přiměřené a účinné vyšetřování úmrtí jejich příbuzných (...).

A. Rozsudek senátu

103 – 107. V rozhodnutí o přijatelnosti ze dne 5. července 2011 Senát přezkoumal námitku vlády ohledně časové působnosti. S ohledem na stávající judikaturu Soudu se zabýval otázkou naplnění principu temporálních omezení povinností států plynoucích z Úmluvy. Na základě provedení testu „opravdové vazby“ ve smyslu § 163 věci *Šilih (Šilih proti Slovinsku, č. 71463/01, rozsudek velkého senátu ze dne 9. dubna 2009, § 163)* dospěl k závěru, že podmínka „opravdové vazby“ by byla naplněna pouze tehdy, pokud by v případě uplynula krátká doba mezi předmětnými událostmi a ratifikací Úmluvy žalovaným státem a dále pokud by významná část vyšetřování proběhla po „kritickém datu“ – tedy po vstupu Úmluvy v účinnost ve vztahu k žalovanému státu. Senát se pak zabýval tím, zda okolnosti případu odůvodnily nalezení podobné vazby, a dospěl k závěru, že masové popravy polských vězňů představovaly válečný zločin, ale v období po 5. květnu 1998 nebyla nalezena žádná nová nebo nově odhalená skutečnost, která by obnovila povinnost státu účinně vyšetřit nebo přezkoumat události ve smyslu článku 2: na základě těchto zjištění senát dospěl k závěru, že Soud nemá působnost *ratione temporis* zabývat se porušením článku 2 Úmluvy (...).

C. Hodnocení soudu

127. Vláda uvádí předběžnou námitku ve vztahu k *ratione temporis* působnosti Soudu zabývat se předmětem stížnosti stěžovatelů podle procesní části

článku 2 Úmluvy. V souladu s tím se proto musí Soud nejdříve zabývat otázkou, zda by tato námitka měla být přijata.

1. Obecné zásady

128. Soud připomíná, že ustanovení Úmluvy nezavazují smluvní strany ve vztahu k jednání nebo událostem, které se odehrály před vstupem Úmluvy v účinnost ve vztahu k dané smluvní straně (tj. před „kritickým datem“).

129. Pokud se jednání, opomenutí nebo rozhodnutí, kterým mělo dojít k porušení Úmluvy, odehrálo před jejím vstupem v účinnost, ale řízení o přiznání náhrady škody za takové jednání bylo zahájeno nebo pokračovalo až poté, co Úmluva v účinnost vstoupila, nemůže být takové řízení považováno za součást skutečností ustanovujících tvrzené porušení a nezakládá časovou působnost Soudu (srov. *Varnava a ostatní proti Turecku*, č. 16064/90 a ostatní, rozsudek velkého senátu ze dne 18. září 2009, § 130; *Blečić proti Chorvatsku*, č. 59532/00, rozsudek Velkého senátu ze dne 8. března 2006, § 77 – 79).

130. Zatímco je pravdou, že od kritického data musí být jakékoliv jednání nebo nejednání státu v souladu s Úmluvou, Úmluva nezakládá žádnou zvláštní povinnost smluvním státům přiznat náhradu škody za porušení nebo škodu, která se udála před tímto datem (srov. *Kopecký proti Slovensku*, č. 44912/98, rozsudek velkého senátu ze dne 28. září 2004, § 38). Pro založení časové působnosti Soudu je proto nezbytné identifikovat v každém jednotlivém případě přesný čas tvrzeného porušení. Soud proto musí vzít v úvahu jak skutečnosti, které stěžovatel ve své stížnosti uvádí, tak i obsah práva chráněného Úmluvou (srov. *Varnava a ostatní*, cit. výše; § 131; *Blečić*, cit. výše, § 72 a 81 – 82).

132. Soud se domnívá, že procesní povinnost provést účinné vyšetřování ve smyslu článku 2 se vyvinula ve zvláštní a autonomní povinnost. I když je podmíněná skutečnostmi, které představují hmotněprávní část článku 2, má samostatnou povahu a může být pokládána za oddělitelnou povinnost vznikající na základě článku 2, která zavazuje stát i v případě, kdy se úmrtí odehrálo ještě před kritickým datem (srov. *Varnava a ostatní*, cit. výše, § 138; *Šilih*, cit. výše, § 159).

133 – 135. S ohledem na zásadu právní jistoty však temporální působnost Soudu, co do naplnění procesní povinnosti státu podle článku 2 ve vztahu k úmrtí před kritickým datem, není časově otevřená (...). Soud dále zdůrazňuje, že požadavek blízkosti data úmrtí a vyšetřování k datu vstupu Úmluvy v účinnost ve vztahu k žalovanému státu se použije pouze v kontextu zabití nebo podezření ze zabití, kde základní materiální akt, ztráta života oběti, je zcela jistě známý,

i když není jasné, jakým způsobem k němu došlo, nebo kdo za něj nese odpovědnost. V takových případech nemá procesní povinnost pokračující charakter (srov. *Varnava a ostatní*, cit. výše, § 149).

3. Vysvětlení kritérií Šilih

141. Kritéria, která byla zavedena ve věci *Šilih* (*Šilih*, cit. výše, § 162 a 163), mohou být shrnuta následujícím způsobem. Zaprvé, pokud se úmrtí odehrálo před kritickým datem, časová působnost Soudu se vztahuje pouze na procesní kroky nebo nečinnost v období po tomto datu. Zadruhé, procesní povinnost bude aplikovatelnou pouze v případě, že bude existovat „opravdová vazba“ mezi úmrtím jako spouštěcí událostí a vstupem Úmluvy v účinnost. Zatřetí, vazba, která není opravdovou, může postačovat na založení působnosti Soudu, pokud je nezbytná pro ověření, že záruky nabízené Úmluvou a hodnoty, na kterých spočívá, jsou skutečně a účinně chráněny. Soud musí přezkoumat naplnění každé z těchto podmínek.

4. Použití zmíněných zásad na projednávanou věc

152. S ohledem na nerozporované skutečnosti projednávaného případu Soud připomíná, že příbuzní stěžovatelů byli příslušníky polské armády, uvěznění na počátku sovětské invaze na území východního Polska v září 1939. V průběhu následujících měsíců byli zadržováni v táborech NKVD v západní části SSSR, v Kozelsku, Ostaškovu a Starobelsku.

153. Dne 5. března 1940, na základě nařízení vedení NKVD, členové Politbyra komunistické strany SSSR nařídili mimosoudní popravu polských válečných zajatců, kterou měli provést důstojníci NKVD. Vězni byli popraveni a pohřbeni v masových hrobech v průběhu dubna a května 1940 (...).

154. Tři z rodinných příslušníků stěžovatelů byli identifikováni v průběhu exhumace v roce 1943; další pozůstalí nebyli nalezeni nebo identifikováni. Soud připomíná, že při mnoha příležitostech konstatoval, že pohřešovaná osoba může být pokládána za mrtvou. Takový závěr byl obecně shledán jako reakce na tvrzení vlády, že osoba pořád žije, neboť se neprokázalo její usmrcení státními agenty. Presumování smrti však není automatické a lze k němu dospět pouze na základě přezkumu okolností každého individuálního případu, přičemž relevantním faktorem je doba, která uplynula od poslední obdržené informace o oběti (...). Soud presumování smrti při absenci jakýchkoliv důvěryhodných informací o nezvěstné osobě aplikoval ve věcech, kde období sahalo od čtyř a půl do desíti let (...).

155 – 156. S ohledem na předchozí skutková zjištění, která nebyla stranami rozporována (důkazy potvrzující, že rodinní příslušníci stěžovatelů byli na sovětském území, že Politbyro rozhodlo o jejich mimosoudní popravě a že tato byla provedena tajnou sovětskou policií a že blízko Katyňského lesa byly objeveny masové hroby s vězni v polských uniformách) Soud uzavírá, že je nutno předpokládat, že příbuzní stěžovatelů zajatí v roce 1939 byli zavražděni sovětskými jednotkami v roce 1940.

157 – 159. Ruská federace ratifikovala Úmluvu 5. května 1998, tedy 58 let po popravě příbuzných stěžovatelů (...). Vyšetřování původu masových hrobů začalo v roce 1990 a bylo formálně ukončeno v září 2004. I když ruská vláda tvrdila, že počáteční vyšetřování bylo zahájeno nezákonně, i toto řízení mohlo vést k identifikaci a potrestání odpovědných osob, a proto náleží do rozsahu „procesního opatření a opomenutí“ ve smyslu článku 2 Úmluvy. Počátkem roku 1990 bylo provedeno významné množství procesních kroků sovětskými a následně ruskými orgány. Byla provedena exhumace těl na místě masových hrobů, vyšetřovatelé provedli forenzní studie a zorganizovali rozhovory s potenciálními svědky poprav (...). Tyto kroky ale proběhly před kritickým datem. V období po vstupu Úmluvy v účinnost ve vztahu k Ruské federaci není možné na základě poskytnutých informací identifikovat žádné probíhající vyšetřování. Soud tak nemůže konstatovat, že přehodnocování důkazů a klasifikace závěrů představuje „významnou část procesních opatření“, která je nezbytná pro založení opravdové vazby ve smyslu článku 2 Úmluvy (...). Podobně se v tomto období neobjevily žádné nové informace. Soud proto uzavírá, že žádné z kritérií zakládajících existenci „opravdové vazby“ nebylo naplněno.

160. Nakonec zůstává posoudit, zda v případě existovaly výjimečné okolnosti, které by odůvodnily upuštění od požadavku „opravdové vazby“. Události, které mohly podmínit povinnost státu vyšetřovat ve smyslu článku 2, se odehrály počátkem 40. let 20. století, tedy více než 10 let před tím, než vznikla samotná Úmluva. Soud proto souhlasí se závěrem senátu, že zde neexistují žádné prvky propojující dávnou minulost s obdobím po vstupu Úmluvy v účinnost pro Ruskou federaci.

161. S ohledem na výše uvedené úvahy Soud přijímá námitku vlády *ratione temporis* a shledává, že není příslušný přezkoumat stížnost podle článku 2 Úmluvy.

III. K tvrzenému porušení článku 3 Úmluvy

162. Stěžovatelé namítali, že dlouhé odmítání historických skutečností a zadržování informací o osudu jejich příbuzných, společně s odmítavými a pro-

tichůdnými odpověďmi ruských úřadů na žádosti o poskytnutí informací, představují nelidské nebo ponižující zacházení zakázané článkem 3 Úmluvy.

A. Rozsudek Senátu

163 – 166. Senát rozlišil stěžovatele na základě blízkosti rodinných vazeb s oběťmi katyňského masakru, přičemž je rozdělil na dvě skupiny (...). Senát vzal v potaz odlišnost v délce doby, která uplynula od odloučení příbuzných od obětí, a také skutečnost, že stěžovatelé již věděli, zda jsou jejich rodinní příslušníci mrtví nebo naživu. Shledal však, že povinnost státu se neomezuje pouze na sdělení, zda je oběť naživu nebo nikoliv, ale i na sdělení okolností úmrtí a umístění hrobu. Ruské orgány v daném případě nesdělily stěžovatelům žádné bližší informace, Soud proto dospěl k závěru, že došlo k porušení článku 3 Úmluvy.

C. Hodnocení Soudu

1. Obecné principy

177. Soud projevoval ve své judikatuře vždy velkou míru citlivosti vůči závažným porušením práv rodinných příslušníků obětí v postavení stěžovatelů. Nicméně pro založení samostatného porušení článku 3 ve vztahu k příbuzným obětí musí existovat zvláštní prvky, které odlišují jejich újmu od emocionálního vypětí, které je s porušením automaticky spojeno. Relevantními faktory jsou zde blízkost rodinné vazby, konkrétní povaha vztahu, rozsah, v němž byli rodinní příslušníci svědky předmětných okolností, a zapojení stěžovatelů do úsilí získat informace o osudu jejich příbuzných.

178 – 181. Soud zaujal restriktivní přístup v situacích, kde mezi zatčením a zjištěním smrti oběti uplynula krátká doba (...). Porušení článku 3 však nastane v situacích potvrzené smrti, kde byli stěžovatelé přímými svědky utrpení svých příbuzných (srov. *Salakhov a Islyamova proti Ukrajině*, č. 28005/08, rozsudek ze dne 14. března 2013, § 204).

2. Použití obecných principů na projednávaný případ

182. Soud shledal, že případ, který tvoří podstatu stížnosti podle článku 3, zpočátku obsahoval znaky „zmizení“. Rodinní příslušníci stěžovatelů byli uvězněni sovětskými okupačními silami a zadrženi v sovětských táborech. Existující korespondence mezi polskými vězni a jejich rodinami dokazují, že rodiny musely vědět, že jejich příbuzní jsou naživu. Poté, co listy přestaly přicházet, žily několik let v nejistotě, jaký osud je postihl.

183. V roce 1943 po objevení masových hrobů blízko Katyňského lesa byly provedeny částečné exhumace a identifikace pozůstatků. Mezi identifikovanými byli příbuzní třech ze stěžovatelů. Sovětské orgány popřely, že popravily polské válečné zajatce, a bez přístupu k dokumentaci Politbyra nebo NKVD nebylo možné zjistit osud obětí, které nebyly mezi identifikovanými. V průběhu studené války nedošlo k žádnému dalšímu vyšetřování.

184. V roce 1990 SSSR oficiálně uznal odpovědnost sovětského vedení za zabití polských válečných vězňů. V následujících letech byly zveřejněny dostupné materiály a provedena řada vyšetřování včetně exhumace několika masových hrobů. Mezi polskými, ruskými, ukrajinskými a běloruskými vyšetřovateli proběhlo několik konzultací.

185. Do 5. května 1998, kdy Ruská federace ratifikovala Úmluvu, od popravy polských vězňů již uplynulo více než 58 let. S ohledem na uplynulou dobu, na materiál, který byl předchozími vyšetřováními odhalen, a na úsilí, které strany vynaložily na osvětlení okolností katyňského masakru, Soud poukazuje na to, že v kritické době již stěžovatelé nemohli být v nejistotě ohledně osudu svých příbuzných, kteří byli sovětskou armádou uvězněni v roce 1939. Z toho nezbytně plyne, že to, co mohlo být zpočátku kvalifikováno jako případ „zmizení“, musí být pokládáno za případ „potvrzeného úmrtí“. Tento závěr není zpochybněn ani prohlášeními ruských soudů, které v různých vnitrostátních řízeních odmítly explicitně uznat, že příbuzní stěžovatelů byli zavražděni v sovětských táborech.

186. Soud nezpochybňuje hluboký zármutek a utrpení, které stěžovatelé zažili v důsledku mimosoudní popravy svých rodinných příslušníků. Připomíná však, že v zájmu právní jistoty, předvídatelnosti a rovnosti před zákonem se nesmí bez pádného důvodu odklonit od své předchozí judikatury (srov. *Sabri Guenes proti Turecku*, č. 28396/06, rozsudek velkého senátu ze dne 29. června 2012, § 50). Soud ve své předchozí judikatuře uznal, že utrpení rodinných příslušníků neznámé osoby, kteří museli prožít dlouhé období střídající se naděje a zoufalství, může odůvodnit porušení článku 3 na základě zvláště necitlivého postoje vnitrostátních orgánů k žádostem o poskytnutí informací. V projednávaném případě se příslušnost Soudu vztahuje pouze na období od 5. května 1998. Soud v této době neshledal žádnou přetrvávající nejistotu o osudu polských válečných vězňů. I když nedošlo k identifikaci a nalezení všech těl, jejich smrt byla uznána jak sovětskými, tak ruskými orgány jako historický fakt. Závažnost zločinu spáchaného v roce 1949 sovětským vedením je silným emočním faktorem, avšak z čistě právního uhlu pohledu ji Soud nemůže akceptovat jako dostatečný důvod pro odchýlení se od své dosavadní judikatury a přiznat stěžovatelům jako rodinným příslušníkům neznámých osob status obětí porušení článku 3.

187. Soud dále neshledává žádné zvláštní okolnosti, které by vedly k porušení článku 3 v případě „potvrzeného úmrtí“ (...).

188. Za takových okolností podle Soudu nelze uzavřít, že utrpení stěžovatelů dosáhlo rozměr a charakter zásadně odlišný od emocionálního utrpení, které je v případě závažného porušení lidských práv u rodinných příslušníků obětí nevyhnutelné.

189. V souladu s tím Soud neshledal žádné porušení článku 3 Úmluvy.

IV. K dodržení článku 38 Úmluvy žalovanou vládou

190. Soud opakovaně požádal žalovanou vládu o vyhotovení kopie rozhodnutí z 21. září 2004, které přerušilo vyšetřování katyňského masakru (...). Na základě odmítnutí vlády poskytnout vyžádané materiály požádal Soud strany sporu, aby se vyjádřily k otázce dodržování povinnosti vlády poskytnout všechny prostředky nezbytné pro vyšetřování Soudu ve smyslu článku 38 Úmluvy (...).

A. Rozsudek senátu

191. Senát zopakoval, že „pouze Soud [může] rozhodnout ... jaký typ důkazu mají strany poskytnout pro řádný přezkum případu“ a že „strany [mají] povinnost splnit jeho procesní požadavky a instrukce“. Dále poukázal na absenci přijatelného vysvětlení na straně vlády k povaze bezpečnostních obav, které vedly k utajení vyžádané dokumentace. Podle Soudu se vyžádaný dokument „vztahoval k historické události, jejíž protagonisté byli povětšinou mrtví a která nemohla mít nic společného s aktuálním policejním vyšetřováním nebo jinými aktivitami“. V obecnější rovině Soud konstatoval, že veřejné a transparentní vyšetřování zločinů předchozího totalitního režimu nemůže ohrozit zájmy národní bezpečnosti současné demokratické Ruské federace, zejména s ohledem na fakt, že odpovědnost sovětských orgánů za daný zločin byla přiznána na nejvyšší politické úrovni.

C. Hodnocení Soudu

1. Obecné principy

202 – 204. Soud připomíná, že pro účinné fungování systému individuálních stížností podle článku 34 je zvláště důležité, aby státy provedly všechna nezbytná opatření a zajistily tak řádné a účinné prozkoumání stížností. (...) Pokud vláda neposkytne vyžádané informace, jimiž disponuje, bez dostatečného

vysvětlení, přispěje nejenže ke zpochybnění tvrzení stěžovatele, ale také negativně ovlivní svou úroveň dodržování povinností plynoucích z článku 38 Úmluvy (srov. *Tahsin Acar proti Turecku*, č. 26307/95, rozsudek velkého senátu ze dne 8. dubna 2004, § 253 – 254). Povinnost poskytnout důkazy vyžádané Soudem je pro vládu závazná od momentu, kdy byla žádost formulována (...). Jakýkoliv vyžádaný materiál musí být poskytnutý bez zbytečného odkladu, nebo případně ve lhůtě stanovené Soudem. Výrazné a nevysvětlené prodlení může vést k tomu, že Soud bude považovat poskytnuté vysvětlení vlády za nepřesvědčivé (srov. *Damir Sibgatullin proti Rusku*, č. 1413/05, rozsudek ze dne 24. dubna 2012, § 68).

205 – 206. V případech, kdy vláda uvedla jako důvod neposkytnutí vyžádaného materiálu důvěrnost nebo bezpečnostní otázky, se Soud musí uspokojit s tím, že existují odůvodněné a vážné důvody pro utajení dokumentů (...). Soud nicméně zdůraznil, že pokud existují legitimní obavy o národní bezpečnost, vláda může editovat citlivé pasáže textu nebo poskytnout shrnutí relevantních skutkových zjištění. Při přezkumu povahy utajené informace bere Soud v úvahu také to, zda o dokumentu věděl i někdo mimo tajných služeb a nejvyšších státních představitelů.

2. Použití obecných principů na daný případ

207. Při notifikaci obou stížností žalované vládě předložil Soud stranám řadu otázek a vyžádal si kopii rozhodnutí z 21. září o zastavení řízení v trestním případě č. 159. Vláda dokumentaci odmítla poskytnout s odvoláním se na její přísné utajení (...).

208 – 209. Soud připomíná, že článek 38 Úmluvy vyžaduje, aby mu státy poskytly všechny nezbytné prostředky, ať již při provádění skutkových zjištění, nebo přezkumu stížností (...). Tato povinnost plyne ze závazku neohrozit účinný výkon práva jednotlivce na individuální stížnost podle článku 34 Úmluvy (...). Obě ustanovení mají společně zaručit účinný výkon soudního řízení, jelikož se vztahují spíše k procesním otázkám než k předmětu stěžovatelově stížnosti podle hmotněprávních ustanovení Úmluvy a jejích protokolů (...). Soud navíc v této souvislosti opakuje, že na straně vlády může shledat pochybení z hlediska své procedurální povinnosti i při neexistenci stížnosti na porušení hmotněprávního ustanovení Úmluvy (srov. *Poleshchuk proti Rusku*, č. 60776/00, rozsudek ze dne 7. října 2004). Také není nezbytné, aby domnělé porušení na straně vlády skutečně omezilo nebo mělo dopad na výkon práva na individuální stížnost (srov. *McShane proti Spojenému království*, č. 43290/98, rozsudek ze dne 28. května 2002, § 151).

210. Ve vztahu k odůvodnění odmítnutí vlády poskytnout kopii vyžádaného rozhodnutí Soud shledává, že odmítnutí vycházelo ze skutečnosti, že rozhodnutí bylo v souladu s vnitrostátním zákonem utajeno a platné zákony a nařízení bránily vládě komunikovat jej mezinárodními organizacím bez poskytnutí záruky důvěrnosti.

211 – 213. Soud již v minulých řízeních proti Rusku dospěl k závěru, že pouhý odkaz na vnitrostátní zákon, který znemožňuje komunikaci citlivých dokumentů mezinárodním orgánům, není dostatečným odůvodněním odepření poskytnout Soudu vyžádanou informaci (...). Soud v tomto smyslu připomněl, že Úmluva je mezinárodní smlouvou. Podle článku 27 Vídeňské úmluvy o smluvním právu nesmí být vnitrostátní zákon použit za účelem zproštění státu povinnosti plnit závazek plynoucí z mezinárodní smlouvy (...). I když jde o otázku národní bezpečnosti, zásady zákonnosti a právního státu v demokratické společnosti vyžadují, aby nástroje ovlivňující základní lidská práva byly vždy předmětem přezkumu před nezávislým tělesem. Pokud by neexistovala možnost účinně napadnout prohlášení moci výkonné o ohrožení národní bezpečnosti, státní orgány by mohly arbitrárně omezovat práva chráněná Úmluvou (srov. *Liu proti Rusku*, č. 29157/09, rozsudek ze dne 26. července 2011, § 85 až 87; *Al-Nashif proti Bulharsku*, č. 50963/99, rozsudek ze dne 20. června 2002, § 123 a 124).

214 – 215. V projednávaném případě rozhodnutí ruských soudů neobsahuje žádnou analýzu důvodu udělení statusu utajené věci. Vnitrostátní soudy nepodrobily rozhodnutí vládní moci žádnému přezkumu a nepoměrovaly zájem na ochraně informací s veřejným zájmem provést transparentní vyšetřování zločinů předchozího totalitního režimu a se soukromým zájmem příbuzných obětí. Navíc, legitimní zájem národní bezpečnosti může být chráněn také prostřednictvím uplatnění zvláštní procedury včetně omezení přístupu k dokumentům podle článku 33 Jednacího řádu Soudu a nařízení neveřejného řízení. Ruská vláda tyto možnosti nevyužila (...).

216. V souladu s výše uvedeným Soud dospěl k závěru, že v daném případě vláda nesplnila svou povinnost podle článku 38 Úmluvy tím, že odmítla Soudu poskytnout kopii vyžádaného dokumentu.

IV. K použití článku 41 Úmluvy

A. Újma

218. Stěžovatelé pan Malewicz, pan Janowiec a pan Trybowski si nárokovali náhradu škody za ztrátu svých otců a praotců. Všichni stěžovatelé žáda-

li také náhradu nemateriální újmy v souvislosti s tvrzeným porušením článků 2 a 3 Úmluvy, ponechávajíc výši spravedlivého zadostiučinění úvaze Soudu.

220. Soud neshledal porušení článku 2 nebo 3 Úmluvy tvrzeného stěžovateli. Selhání ruské vlády naplnit požadavky článku 38 Úmluvy bylo procesní otázkou, která nezakládá nárok stěžovatelů na přiznání spravedlivého zadostiučinění. Soud proto odmítl nárok stěžovatelů na náhradu materiální a nemateriální újmy.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud:

1. Jednomyslně konstatoval, že pan Piotr Malewicz a pan Kazimierz Raczyński jsou způsobilými k podání stížnosti ve jménu zesnulých pana Krzysztofa Jana Malewicze a paní Haliny Michalské;

2. Konstatoval poměrem hlasů třináct ku čtyřem, že Soud nemá pravomoc přezkoumat stížnost podle článku 2 Úmluvy;

3. Konstatoval poměrem hlasů dvanáct ku pěti, že nedošlo k porušení článku 3 Úmluvy;

4. Konstatoval jednomyslně, že dotčená vláda nesplnila svou povinnost podle článku 38 Úmluvy;

5. Odmítl poměrem hlasů dvanáct ku pěti nárok stěžovatelů na spravedlivé zadostiučinění.

Souhlasné stanovisko soudkyně Gyulumyan

Soudce Gyulumyan vyjádřil v odděleném souhlasném stanovisku výhrady ke způsobu, jakým Soud vykládal požadavky „opravdové vazby“. Gyulumyan nesouhlasil zejména s odkazem na délku doby, jaká uplynula mezi úmrtím příbuzných stěžovatelů a vstupem Úmluvy v účinnost, rozhodně je podle něj to, že vyšetřování, které bylo provedeno řadou akcí jak sovětskými tak ruskými představiteli, se uskutečnilo před ratifikací Úmluvy příslušným státem, a tedy spadá mimo *ratione temporis* působnost Soudu.

Souhlasné stanovisko soudce Dedova

Soudce Dedov v odděleném souhlasném stanovisku poukázal na to, že není možné aplikovat Úmluvu retroaktivně, tento procesní aspekt přitom nemohou překonat ani zločiny proti lidskosti. Soudce navíc zdůraznil, že v případě není vhodné automaticky vyvozovat odpovědnost Ruské federace za zločiny Politbyra spáchané za totalitního SSSR.

Částečně souhlasné a částečně nesouhlasné stanovisko soudce Wojtyczeka

Soudce Wojtyczek vyjádřil nesouhlasné stanovisko vůči konstatování neporušení článku 3 a přijatelnosti stížnosti podle článku 2 Úmluvy.

Připomněl, že po dlouhá léta byly jakékoliv pokusy zjistit pravdu o katyňském masakru trestány – k porušení práv proto nedošlo jen před sedmdesáti lety, ale také v následujícím období. V souhlasném stanovisku k článku 2 dospěl k závěru, že události jdou zcela mimo časovou působnost Úmluvy a státu nevznikla povinnost provést jejich trestní vyšetřování.

Nesouhlasné stanovisko soudce Wojtyczeka se vztahovalo k článku 3 Úmluvy, který se má podle soudce jasně aplikovat i na příbuzné obětí zločinů bez ohledu na to, zda Úmluva stanovuje povinnost tyto zločiny stíhat. Stěžovatelé prožívali řadu let trauma spočívající ve třech skutečnostech: utrpení ze ztráty příbuzných, úředně potvrzovaná lež a trestání pokusů odhalit pravdu. V den ratifikace Úmluvy Ruskou federací mnozí stěžovatelé ještě pořád usilovali o získání bližších informací o úmrtí svých blízkých. Soudce Wojtyczek se s ohledem na jednání a odmítavé postoje oficiálních úřadů a soudu v rozporu se závěrem většiny Velkého senátu domníval, že právě tento případ představuje výrazně odlišný charakter od emočního utrpení, které je nevyhnutelným u příbuzných obětí válečných zločinů.

Společné částečně nesouhlasné stanovisko soudkyň Ziemele, Laffranque a Keller a soudce De Gaetana

Soudci se ztotožnili se závěrem o porušení článku 38, vyjádřili ale nesouhlasné stanovisko ke konstatování neporušení článků 2 a 3 Úmluvy. Podle soudců nemůže být povinnost státu vyšetřit a potrestat závažná porušení lidských práv a humanitárního práva předmětem promlčení. V projednávaném případě došlo ke spáchání válečného zločinu, Soud se proto měl zabývat vztahem Úmluvy a jedné ze základních zásad mezinárodního práva. Soudci tak byli přesvědčeni, že právě povaha spáchaných zločinů odlišuje případ od skutkových okolností rozsudku Šilih, a také že případ měl vést k odlišnému závěru ohledně časové působnosti Úmluvy. Soud si měl podle soudců přiznat příslušnost *ratione temporis* pro posouzení stížností podle článku 2 Úmluvy.

(zpracovala Mgr. Katarina Šipulová)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
VELKÝ SENÁT
12. listopadu 2013
VĚC SÖDERMAN
(rozsudek ve věci Söderman proti Švédsku,
stížnost č. 5786/08),

Klíčová slova:

Porušení článku 8 – právo na respektování soukromého života – pozitivní závazky – nemajetková újma – prostor pro uvážení.

SKUTKOVÝ STAV

V roce 2002 tehdy čtrnáctiletá stěžovatelka zjistila, že její nevlastní otec schoval v koupelně do koše na prádlo kameru, zapnutou a namířenou na místo, kde se předtím svlékala, aby se vysprchovala. Bezprostředně po tomto zjištění její matka s nevlastním otcem zřejmě natočené video zničili, aniž by je kdokoli shlédl.

O dva roky později oznámila matka stěžovatelky celý incident policii. Státní zástupce podal na nevlastního otce stěžovatelky obžalobu pro trestný čin sexuálního obtěžování (§ 11 – 14).

Soud prvního stupně shledal nevlastního otce vinným a stěžovatelce přiznal zadostiučinění ve výši 20 000 švédských korun (*asi 60 000 Kč*). V roce 2007 však odvolací soud nevlastního otce stěžovatelky zprostil obžaloby pro uvedený trestný čin a nárok na zadostiučinění zamítl s odůvodněním, že předmětné jednání nemohlo naplnit skutkovou podstatu trestného činu sexuálního obtěžování, neboť nevlastní otec neměl v úmyslu, aby se stěžovatelka o tom, že byla natáčena, dozvěděla. Samotné natáčení osoby bez jejího svolení přitom nebylo švédskými zákony zakázáno. Odvolací soud dále poznamenal, že se teoreticky mohlo jednat o pokus trestného činu dětské pornografie, nicméně pro ten nebyl nevlastní otec obžalován, a tak se jím odvolací soud nemohl zabývat. Nejvyšší soud odvolání odmítl (§ 19 – 26).

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K tvrzenému porušení článků 8 a 13 Úmluvy

56. Stěžovatelka tvrdila, že Švédsko nedodrželo svůj závazek, vyplývající z článku 8, poskytnout jí prostředek k nápravě porušení její osobní integrity z

strany nevlastního otce, který se jí pokusil tajně natočit nahou v jejich koupelně, když jí bylo 14 let.

57. Soud připomíná, že má pravomoc právně kvalifikovat skutkové okolnosti případu (viz například *Aksu proti Turecku*, velký senát, č. 4149/04 a 41029/04, § 43). V posuzovaném případě má za to, že stížnost se týká výhradně prostředků nápravy dostupných stěžovatelce proti jejímu nevlastnímu otci, nikoli těch dostupných vůči státu k vynucení podstaty práva nebo svobody zakotvených v Úmluvě na vnitrostátní úrovni. Stížnost bude proto posouzena pouze ve vztahu k článku 8 Úmluvy, který stanoví:

„1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydli a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

A. Rozsudek senátu

58. Ve svém rozsudku ze dne 21. června 2012 senát Soudu posuzoval stížnost také výhradně podle článku 8 Úmluvy. Uznal, že ačkoli švédské právní předpisy neobsahovaly ustanovení týkající se skrytého natáčení, platné zákony se mohly, přinejmenším teoreticky, vztahovat i na taková jednání jako v tomto případě. Senát poukázal na to, že podle státního zástupce, který nevlastního otce stěžovatelky obžaloval, i podle okresního soudu, který jej shledal vinným v rozsudku ze dne 14. února 2006, se na předmětné jednání vztahovala ustanovení o sexuálním obtěžování. (...) Senát také připomněl, že odvolací soud ve svém zprošťujícím rozsudku konstatoval, že jednání nevlastního otce mohlo být, alespoň teoreticky, pokusem trestného činu dětské pornografie podle trestního zákoníku. Konečně podle senátu byly k dispozici občanskoprávní prostředky a stěžovatelka, zastoupená advokátem, se připojila se svým nárokem na odškodnění k trestnímu řízení. Za těchto okolností senát (čtyřmi hlasy ku třem) uzavřel, že švédská právní úprava a její fungování v praxi natolik závažnými nedostatky, které by zakládaly porušení čl. 8, netrpěly.

C. Hodnocení Soudu

1. Obecné zásady

78. Soud připomíná, že smyslem článku 8 je v jádru ochrana jednotlivce před svévolnými zásahy ze strany orgánů veřejné moci. Nicméně, toto ustanovení

nevyžaduje pouze to, aby se stát těchto zásahů zdržel; vedle této zejména negativní povinnosti jsou se skutečným respektováním soukromého a rodinného života neoddělitelně spojeny také pozitivní závazky. Ty mohou zahrnovat povinnost přijmout opatření k zajištění respektování soukromého života i v oblasti vztahů mezi jednotlivci (viz, *inter alia*, *Airey proti Irsku*, rozsudek ze dne 9. října 1979, § 32).

79. Výběr způsobu zajištění souladu s článkem 8 Úmluvy v oblasti vztahů mezi jednotlivci je v zásadě věc, ve které mají smluvní státy prostor pro uvážení, ať už jde o pozitivní či negativní závazky státu. Existují různé způsoby zajištění respektování soukromého života a povaha závazku státu bude záviset na konkrétním aspektu soukromého života, o který jde (viz například *Von Hannover proti Německu* (č. 2), velký senát, č. 40660/08 a 60641/08, § 104; *Odièvre proti Francii*, velký senát, č. 42326/98, § 46; *Evans proti Spojenému království*, velký senát, č. 6339/05, § 77; *Mosley proti Spojenému království*, č. 48009/08, rozsudek ze dne 10. května 2011, § 109). Tam, kde jde o obzvláště důležitý aspekt existence nebo identity jednotlivce nebo nejmimnější stránky soukromého života, je prostor pro uvážení státu odpovídajícím způsobem zúžen (ibid.).

80. K ochraně fyzické a psychické integrity jednotlivce před ostatními osobami Soud již dříve konstatoval, že pozitivní závazky orgánů veřejné moci – v některých případech podle článku 2 nebo 3, v jiných podle článku 8 samotného či ve spojení s článkem 3 Úmluvy – mohou zahrnovat povinnost zajistit a aplikovat adekvátní právní úpravu poskytující ochranu proti násilnému jednání soukromých osob (viz, *inter alia*, *Osman proti Spojenému království*, rozsudek ze dne 28. října 1998, § 128 – 130, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-VIII, § 128 – 130; *Bevacqua a S. proti Bulharsku*, č. 71127/01, rozsudek ze dne 12. června 2008, § 65; *Sandra Janković proti Chorvatsku*, č. 38478/05, rozsudek ze dne 5. března 2009, § 45; *A. proti Chorvatsku*, č. 55164/08, rozsudek ze dne 14. října 2010, § 60; *Dorđević proti Chorvatsku*, č. 41526/10, § 141 – 143).

81. Pokud jde o děti, jež jsou obzvláště zranitelné, opatření aplikovaná státem k jejich ochraně proti násilným jednáním, která spadají do oblasti působnosti článků 3 a 8, mají být účinná a zahrnovat přiměřené kroky k zamezení špatného zacházení, o němž orgány veřejné moci věděly nebo měly vědět, a k účinnému odstranění od tak závažných zásahů do osobní integrity (viz *Z a ostatní proti Spojenému království*, velký senát, č. 29392/95, § 73, *M.P. a ostatní proti Bulharsku*, č. 22457/08, rozsudek ze dne 15. listopadu 2011, § 108). Taková opatření musí směřovat k zajištění respektování lidské důstojnosti a ochraně nejlepších zájmů dítěte (viz *C.A.S. a C.S. proti Rumunsku*, č. 26692/05, rozsudek ze dne 20. března 2012, § 82; *Pretty proti Spojenému království*, č. 2346/02, § 65).

82. Ohledně tak závažných činů jako znásilnění nebo sexuální zneužívání dětí, jimiž jsou ohroženy základní hodnoty a zásadní aspekty soukromého života, je na smluvních státech, aby zajistily účinnou trestněprávní úpravu (viz např. *X a Y proti Nizozemsku*, rozsudek ze dne 26. března 1985, § 27; *M.C. proti Bulharsku*, cit. výše, § 150). Tato povinnost vyplývá také z dalších mezinárodních nástrojů jako, *inter alia*, článků 19 a 34 Úmluvy OSN o právech dítěte a kapitoly VI „Trestní právo hmotné“ Úmluvy Rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a sexuálním zneužíváním.

83. V případě takto závažných činů mohou pozitivní závazky státu k ochraně fyzické integrity jednotlivce podle článků 3 a 8 sahát až k otázkám efektivity vyšetřování trestných činů (viz, vedle dalších, *C.A.S. a C.S. proti Rumunsku*, cit. výše, § 72; *M.P. a ostatní proti Bulharsku*, cit. výše, § 109 až 110; *M.C. proti Bulharsku*, cit. výše, § 152) a otázkám nápravy a odškodnění (viz, *mutatis mutandis*, *C.A.S. a C.S. proti Rumunsku*, cit. výše, § 72), přestože neexistuje žádné absolutní právo na stíhání nebo odsouzení konkrétní osoby, nebyla-li shledána žádná zaviněná selhání při stíhání pachatelů trestných činů za účelem vyvození jejich odpovědnosti (viz například *Brecknell proti Spojenému království*, č. 32457/04, rozsudek ze dne 27. listopadu 2007, § 64; *Szula proti Spojenému království* č. 18727/06, rozsudek ze dne 4. ledna 2007).

84. Co se týče činů, které nedosahují závažnosti těch ve věcech *X a Y proti Nizozemsku* (citováno shora) a *M.C. proti Bulharsku* (citováno shora), se Soud povinností státu k ochraně podle článku 8 zabýval například ve věci úmyslného uvedení nepravdivých údajů týkajících se nezletilého (viz *K.U. proti Finsku*, č. 2872/02, § 45 – 49). Jednání v tomto případě nezahrnovalo fyzické násilí, ale nemohlo být vnímáno jako bagatelní, protože nastalá situace, zejména skutečnost, že nezletilý byl kontaktován pedofily, mohla vést k potenciálnímu ohrožení jeho fyzické a psychické pohody. Jednání bylo trestným činem podle vnitrostátního práva a Soud shledal, že praktická a účinná ochrana stěžovatele vyžadovala dostupnost prostředku, který by umožnil identifikaci pachatele a jeho postavení před soud.

85. Nicméně v obecnější rovině v případě méně závažných činů mezi jednotlivci, které mohou porušovat psychickou integritu, nemusí závazek státu zajistit a aplikovat adekvátní právní úpravu poskytující ochranu, vyplývající z článku 8, ve všech případech zahrnovat povinnost ochrany prostřednictvím účinné trestněprávní úpravy těchto činů. Adekvátní právní úprava může spočívat i v občanskoprávních prostředcích způsobilých poskytnout dostatečnou ochranu (viz, *mutatis mutandis*, *X a Y proti Nizozemsku*, cit. výše, § 24 a 27; *K.U. proti Fin-*

sku, cit. výše, § 47). Soud si například všímá toho, že v některých předchozích případech týkajících se ochrany zobrazení osoby před zneužitím jinými byly prostředky dostupné ve smluvních státech občanskoprávní povahy, případně spojené s procesními prostředky jako například vydáním soudního opatření (viz, *inter alia*, *Von Hannover proti Německu* (č. 2), cit. výše; *Reklos a Davourlis proti Řecku*, č. 1234/05, rozsudek ze dne 15. ledna 2009; *Schüssel proti Rakousku* č. 42409/98, rozsudek ze dne 21. února 2002).

2. Uplatnění výše uvedených zásad na projednávanou věc

86. Soud si všímá toho, že odvolací soud shledal jednání nevlastního otce zásahem do osobní integrity stěžovatelky. Soud souhlasí s tímto zjištěním a na jednu stranu považuje okolnosti o to závažnější v tom, že šlo o nezletilou, k události došlo v jejím domově, kde se měla cítit v bezpečí, a tohoto jednání se dopustil její nevlastní otec, tedy osoba, ve vztahu k níž bylo oprávněné očekávat důvěru stěžovatelky. Tato událost představovala zásah do vysoce intimních aspektů soukromého života stěžovatelky. Na druhou stranu Soud zdůrazňuje, že předmětné jednání nezahrnovalo žádné fyzické násilí, zneužití nebo kontakt. Ačkoli si všímá závěrů vnitrostátních soudů ohledně zavrženíhodnosti jednání nevlastního otce, podle názoru Soudu nedosahovalo toto jednání závažnosti činů z výše citované judikatury, která se týkala znásilnění a sexuálního zneužívání dětí (viz výše § 81), posuzovaných nejen z hlediska článku 8, ale také článku 3 Úmluvy.

87. Ohledně posledně uvedeného je vhodné poznamenat, že stěžovatelka si kromě nedostatku trestněprávních prostředků s odkazem na úpravu trestného činu obtěžování a absenci zvláštního trestného činu tajného a nedovoleného natáčení ve švédské právní úpravě také stěžovala, že švédská úprava ji neumožnila domoci se ochrany proti jednání jejího nevlastního otce cestou občanskoprávních prostředků. Konkrétněji stěžovatelka namítala, že vnitrostátní soudy nesplnily své pozitivní závazky tím, že jí nepřiznaly žádné odškodnění, ať už na základě zákona o deliktní odpovědnosti nebo Úmluvy. Stěžovatelka tedy netvrdila, že by Švédsko splnilo svůj pozitivní závazek ochrany před jednáním jejího nevlastního otce, vyplývajících z článku 8, pouze prostřednictvím trestního práva.

88. Stěžovatelka nenamítala neúčinnost vyšetřování ze strany švédských orgánů veřejné moci. Soud nezjistil nic, z čeho by vyplývalo, že způsob, kterým vyšetřující orgány a státní zastupitelství plnily své úkoly, byl neefektivní v zajištění fyzické integrity stěžovatelky, nebo že by nedostály svému pozitivnímu závazku věc účinně vyšetřit s cílem zajistit adekvátní ochranu stěžovatelčiným právům podle článku 8 Úmluvy.

89. Ve světle těchto předběžných poznámek Soud posoudí, zda za těchto specifických okolností zajistila švédská právní úprava adekvátní ochranu stěžovatelky proti uvedenému jednání jejího nevlastního otce, a za tímto účelem přezkoumá jednotlivé prostředky nápravy, které měla stěžovatelka údajně k dispozici.

90. Mělo by být zdůrazněno, že tento přístup se liší od postupu senátu Soudu, který konstatoval, že „pouze závažné nedostatky v právní úpravě a jejím fungování v praxi a projevení se těchto nedostatků v daném případě mohou vést k závěru o nesplnění pozitivních závazků státu, zakládajícímu porušení čl. 8“. Senát odkazoval na požadavky uvedené ve věci *M.C. proti Bulharsku* (cit. výše, § 167) ve vztahu k rozsahu pozitivních závazků státu podle článků 3 a 8 Úmluvy k poskytnutí ochrany před znásilněním a sexuálním zneužíváním. Nicméně v tomto rozsudku Soud aplikoval test „závažných nedostatků“ ve vztahu k údajným „pochybením ve vyšetřování“ s tím, že se „nezabýval tvrzeními ohledně nedopatření nebo sporadických opomenutí“ (ibid., § 168), a dovodil, že nedostatky ve věci byly „závažné“ (viz například § 179 a 184 rozsudku cit. výše; viz také *M. a C. proti Rumunsku*, č. 29032/04, rozsudek ze dne 27. září 2011, § 112 a násl.; srov. naproti tomu *Silidian proti Francii*, č. 73316/01, § 130, kde byla taková formulace použita ve vztahu k přezkumu právní úpravy a jejímu fungování podle článku 4 Úmluvy).

91. Podle Velkého senátu nemá test závažných nedostatků, jehož použití je pochopitelné v kontextu vyšetřování, žádnou smysluplnou úlohu při hodnocení, zda byla právní úprava státu souladná s jeho pozitivními závazky podle článku 8 Úmluvy, neboť předmětem přezkumu ze strany Soudu je otázka, zda posuzovaná právní úprava poskytla v konkrétním případě stěžovatelce přijatelnou úroveň ochrany.

(a) Dětská pornografie

95. Soud si všímá toho, že podle stěžovatelky, odkazující *inter alia* na důvodovou zprávu k ustanovení dětské pornografie a na právní stanovisko (viz odstavec 61), nemohl být její nevlastní otec odsouzen pro trestný čin dětské pornografie, i kdyby nebyl natočený film zničen. Má totiž za to, že chyběla základní podmínka spáchání tohoto trestného činu, tedy aby se jednalo o „pornografický“ snímek. Zobrazení svlékající se čtrnáctileté dívky před sprchováním v jinak běžné, každodenní, situaci nemůže být považováno za pornografické ve smyslu hlavy 16 článku 10a trestního zákoníku týkajícího se dětské pornografie. (...)

97. (...) Na tomto podkladě není Soud přesvědčen, že by jednání nevlastního otce spadalo pod tento trestný čin, a za daných okolností nevidí žádný důvod

uvažovat nad tím, jaké důsledky z hlediska ochrany stěžovatelčina práva na respektování soukromého života by případné obvinění nevlastního otce i z tohoto trestného činu mělo.

(b) Sexuální obtěžování

100. Aby šlo o trestný čin sexuálního obtěžování podle hlavy 6 článku 7 odstavce 3 trestního zákoníku, muselo být tedy pachatelovým úmyslem, aby se oběť o obtěžování dozvěděla, nebo muselo být pachateli lhotejné, zda se o tom oběť dozví.

Jinými slovy, oběť nemohla být sexuálně obtěžována, pokud si obtěžování nebyla vědoma. (...)

101. Tento výklad odvolacího soudu k ustanovení o sexuálním obtěžování potvrdil v jiném případě Nejvyšší soud (...).

104. (...) V každém případě lze shrnout, že předmětná právní úprava sexuálního obtěžování ve znění před 1. dubnem 2005 (...) se na předmětné jednání nevztahovala, a proto neposkytla stěžovatelce ochranu před nedostatečným respektováním jejího soukromého života podle článku 8 Úmluvy.

(c) Nová úprava skrytého natáčení

106. Soud poznamenává, že poslední návrh vlády z 20. prosince 2012, nazvaný „soukromí narušující fotografie“, byl schválen parlamentem. V daném případě by podle nových ustanovení, která nabyla účinnosti k 1. červenci 2013, natáčení osoby ve sprše nebo koupelně bez jejího svolení bylo postižitelné jako „soukromí narušující fotografie“. (...)

107. (...) Zůstává nicméně nezpochybněno, že tato nová úprava nemohla být použita ve vztahu k předmětné události z roku 2002 a stěžovatelka ji nemohla využít k ochraně svého práva na respektování jejího soukromého života.

(d) Občanskoprávní prostředky nápravy

108. V této věci nebylo podle názoru Soudu uplatnění trestněprávních prostředků jedinou cestou, kterou mohl stát splnit své závazky podle článku 8 Úmluvy. Proto vyvstává otázka, zda měla stěžovatelka dostupný nějaký občanskoprávní prostředek nápravy.

111. Vláda poukázala na to, že podle hlavy 29 oddílu 3 soudního řádu platí, že pokud je občanskoprávní nárok připojen k obžalobě, je rozhodnutí soudu o trestní odpovědnosti závazné i pro rozhodnutí ohledně tohoto soukromoprávního nároku. Proto tedy nemohl odvolací soud přiznat žádné zadostiučinění podle

hlavy 2 oddílu 3 zákona o delikt ní odpovědnosti, neboť nebyl zjištěn žádný trestný čin podle trestního zákoníku. Tento závěr odpovídá názoru Nejvyššího soudu vyjádřenému v pozdějším rozsudku, NJA 2008, str. 946, ze dne 23. října 2008 (viz § 40), že švédské zákony neobsahují žádný všeobecný zákaz skrytého natáčení, a pokud takové natáčení není trestným činem, nelze přiznat odškodnění.

114. Soud není tedy přesvědčen, že v daném případě, kdy předmětné jednání nespadlo pod trestní úpravu sexuálního obtěžování a skryté natáčení obecně nebylo trestným činem, by stěžovatelka měla k dispozici nějaký občanskoprávní prostředek nápravy.

(e) Odškodnění na základě Úmluvy

116. Jak bylo poukázáno vládou, ačkoliv Nejvyšší soud stanovil zásadu, že jednotlivec může být odškodněn státem za porušení Úmluvy bez výslovné úpravy ve švédském právním řádu, tato zásada nemůže být aplikována v případě nároků mezi jednotlivci, protože by bylo pro jednotlivce obtížné předvídat z judikatury Soudu, zda by mohl odpovídat za škodu (NJA 2007, str. 747, viz § 47). S přihlédnutím k této švédské vnitrostátní praxi ohledně odškodňování porušení Úmluvy (viz § 45 až 50) včetně zmíněného rozhodnutí Nejvyššího soudu,

Soud není přesvědčen, že by tato tvrzená cesta nápravy skutečně existovala a mohla v posuzovaném případě kompenzovat výše dovozenou absenci občanskoprávních prostředků.

(f) Závěr

117. Vzhledem k výše uvedeným úvahám Soud není přesvědčen, že by relevantní švédská právní úprava účinná v září 2002, kdy k sexuálně motivovanému pokusu nevlastního otce tajně natočit stěžovatelku nahou v jejich koupelně došlo, poskytla ochranu stěžovatelčinu právu na respektování jejího soukromého života způsobem, kterým by – i s ohledem na prostor pro uvážení ponechaný státu – dostála pozitivním závazkům vyplývajícím z článku 8 Úmluvy. Předmětné jednání bylo zásahem do integrity stěžovatelky a závažnější v tom, že šlo o nezletilou, k události došlo v jejím domově, kde se měla cítit v bezpečí, a tohoto jednání se dopustil její nevlastní otec, tedy osoba, ve vztahu k níž bylo oprávněné očekávat důvěru stěžovatelky.

Přesto, jak Soud shledal výše, neexistoval ve švédském právním řádu žádný prostředek trestního ani občanského práva, který by v tomto konkrétním případě umožnil stěžovatelce domoci se účinné ochrany proti uvedenému porušení její osobní integrity.

Došlo proto k porušení článku 8 Úmluvy.

II. Použití článku 41 Úmluvy

A. Újma

121. Soud dospěl k závěru, že stěžovatelka musela utrpět nemajetkovou újmu, jež není dostatečně napravena samotným konstatováním porušení článku 8. Soud na spravedlivém základě přiznává stěžovatelce z titulu náhrady nemajetkové újmy částku 10 000 EUR.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

1. rozhoduje šestnácti hlasy proti jednomu, že došlo k porušení článku 8 Úmluvy;
(...)

Souhlasné stanovisko soudce Pinto de Albuquerque

Podle portugalského soudce vyplývá z Úmluvy (i dalších mezinárodněprávních instrumentů) povinnost státu postihovat prostřednictvím trestního práva natáčení a fotografování bez souhlasu (nehledě na sexuální motivaci pachatele) a povinnost poskytnout zadostiučinění přímo na základě porušení článku 8. V projednávané věci nedostal stát těmto svým závazkům, a proto shledal vedle samotného porušení článku 8 taktéž porušení čl. 8 ve spojení s čl. 13 Úmluvy (právo na účinný právní prostředek nápravy).

Nesouhlasné stanovisko soudkyně Kalaydjiev

Bulharská soudkyně se ztotožnila s ostatními soudci v tom, že popsáním jednáním nevlastního otce došlo k zásahu do osobní integrity stěžovatelky. Z odůvodnění rozsudku velkého senátu podle ní ale není patrné, zda a jaké pozitivní závazky plynoucí z čl. 8 v dané věci Švédsko mělo a zda k přijatelné úrovni ochrany stěžovatelčinych práv mohly přispět pouze prostředky trestního práva, či zda mělo v otázce kriminalizace předmětného jednání Švédsko určitý prostor pro uvážení a postačovaly by prostředky nápravy v rovině občanského práva. Z toho, že trestní soudy zamítly stěžovatelčinu žádost o odškodnění, nelze podle soudkyně dovodit, že žádný jiný – občanskoprávní – prostředek nápravy švédská úprava neposkytovala.

(zpracoval Mgr. Karel Ulík)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
TŘETÍ SEKCE
19. listopadu 2013
VĚC SOMEȘAN A BUTIUCU
(rozsudek ve věci Someșan a Butiucu proti Rumunsku,
stížnost č. 45543/04),

Klíčová slova:

Porušení článku 8 – právo na respektování soukromého života – právo na ochranu pověsti – svoboda projevu – pozitivní závazek státu – veřejný zájem – osoba veřejného zájmu.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelé – pan Claudiu-Horațiu Someșan (dále také jen „stěžovatel“) a paní Gina-Ioana Butiucu (dále také jen „stěžovatelka“) – jsou rumunskými občany žijícími ve městě Oradea. Stěžovatel je povoláním novinář a v době podání stížnosti byl zaměstnán jako šéfredaktor v místních novinách s názvem *Afaceri bihorene*. Toho času byl také manželem stěžovatelky (§ 5 – 6).

Dne 29. května 2002 byl na titulní a několika dalších stranách místního rumunského deníku *Bihoreanul* zveřejněn článek s názvem „Sexuální skandál týkající se syna VIP“ (Scandal sexual cu fiu de VIP-uri). V článku byla zveřejněna informace týkající se mimomanželského poměru stěžovatele k paní D.M., která se rozhodla svůj vztah s prvním stěžovatelem ukončit. Avšak oběma stěžovatelům byla přinucována k účasti na jimi zinscenované situaci, jejímž účelem bylo přistižení pana C.I., syna technického ředitele fotbalového klubu (údajný VIP), jeho manželkou při nevěře s již zmiňovanou D.M.. Na všech stranách inkriminovaného článku byly připojeny velké fotografie stěžovatelů, paní D.M. a ostatních osob, o nichž se článek zmiňoval. Rovněž obsahoval několik palcových titulků nelichotivě se vyjadřujících o osobách stěžovatelů, jakož i citace a poznámky paní M.D. o slabosti prvního stěžovatele a údajném domácím násilí, kterého se na něm měla dopouštět druhá stěžovatelka. Dále zde bylo uvedeno domnělé prohlášení prvního stěžovatele o nákladech ve výši jednoho milionu rumunských lei, které byl nucen vynaložit na léčbu pohlavní nemoci, způsobené jeho sexuálním kontaktem s paní D.M. a následně přenesené na jeho ženu (stěžovatelku). Mimo to se zde objevilo i obvinění, že stěžovatel v novinách *Afaceri bihorene* pokračoval v nekalých praktikách spočívajících v prezentaci své vlastní reklamy, z kterých byl již v minulosti nařčen (§ 8 – 12).

Stěžovatelé podali trestní oznámení proti paní D. M. a paní G.L. (autor článku). V jejich jednání spatřovali trestný čin urážky a pomluvy, neboť předmětný

článek byl zveřejněn za účelem zničení pověsti stěžovatele a v neposlední řadě zničení pověsti jeho novin. Žádali proto náhradu nemajetkové újmy ve výši 500 milionů rumunských lei. Soud prvního stupně zamítl jejich nárok s argumentací, že autorka článku neměla v úmyslu hanobit stěžovatele a zveřejnila jen to, co ověřila v rozhovoru se stěžovatelem a s paní D. M. Stěžovatelé se následně odvolali, soud druhého stupně však jejich nárok také zamítl a rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil. Soudce M.A.C. připojil samostatné nesouhlasné stanovisko k rozsudku odvolacího soudu s tím, že soud prvního stupně nesprávně zhodnotil důkazy a že účelem článku bylo ovlivnit pověst žadatelů, neboť článek neměl jakýkoliv pozitivní přínos pro společnost (odst. 13 – 15).

Po zveřejnění článku se stěžovatelé v blíže neuvedené době rozvedli.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

1. K tvrzenému porušení článku 8. Úmluvy

18. Stěžovatelé tvrdili na základě čl. 6 odst. 1, čl. 8 a čl. 10 Úmluvy, že zveřejněním předmětného článku bylo porušeno jejich právo na ochranu pověsti, jehož ochrana nebyla zabezpečena ani vnitrostátními soudy. Soud připomněl, že má pravomoc právně kvalifikovat skutkové okolnosti případu (k tomu srov. věc *Timciuc proti Rumunsku*, č. 28999/03, rozsudek ze dne 12. října 2010, § 95 – 97), a proto stížnost posoudil toliko ve vztahu k článku 8 Úmluvy, který stanoví:

„1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

2. Tvrzení stěžovatelů

20. Stěžovatelé tvrdili, že shora uvedený článek zveřejněný v novinách *Bihoreanul* nepravdivě a hanlivě zveřejnil citlivé informace z jejich života, čímž zasáhl do jejich soukromé sféry a poškodil jejich pověst. Vnitrostátní soudy dle stěžovatelů zcela pominuly fakt, že stěžovatelé nejsou tzv. osobami veřejného zájmu.

3. Tvrzení rumunské vlády

21. Rumunská vláda prostřednictvím svého zástupce trvala na tom, že vnitrostátní soudy se s argumenty stěžovatelů i s dostupnými důkazy důkladně

vypořádaly, načež před základním právem na respektování soukromého života stěžovatelů bylo upřednostněno základní právo na svobodu projevu, která byla v posuzovaném případě ve vzájemné kolizi.

4. Hodnocení Soudu

22. Soud předně zdůraznil, že stěžovatelé nebrojili proti konání státu, ba naopak proti tomu, že stát nekonal, kdy konat měl, tedy že měl aktivně chránit jejich základní právo na ochranu pověsti (pozitivní závazek státu). Ačkoliv hlavním účelem článku 8 Úmluvy je chránit jednotlivce před svévolnými zásahy ze strany orgánů veřejné moci, neomezuje se jeho působnost pouze na povinnost státu zdržet se takového zásahu. Mimo tuto negativní povinnost je totiž v článku obsažena také povinnost pozitivní, spojená s efektivním respektováním soukromého a rodinného života, kterou je například přijetí opatření k zajištění respektování soukromého a rodinného života, a to i v oblasti vztahů mezi jednotlivci. V této souvislosti Soud odkázal na věc *Odièvre proti Francii*, č. 42326/98, rozsudek ze dne 13. února 2003, § 40, jakož i na věc *Dickson proti Spojenému Království*, č. 44362/04, rozsudek ze dne 4. prosince 2007, § 70.

23. Soud konstatoval, že na posuzovaný případ je nutno aplikovat pozitivní povinnosti státu vyplývající z článku 8 Úmluvy, jejichž cílem je zajistit efektivní respektování soukromého života žalobců, konkrétně tedy právo na ochranu pověsti. Připomněl, že problematiku vztahu soukromého života a odpovídající pozitivní závazek státu již definoval ve věci *Pfeifer proti Rakousku*, č. 12556/03, rozsudek ze dne 15. listopadu 2007, § 35; ve věci *Petrina proti Rumunsku*, č. 78060/01, rozsudek ze dne 14. října, § 27 – 29 a 34 – 36, jakož i ve věci *Timciuc proti Rumunsku*, cit. výše).

24. Klíčovou otázkou v daném případě bylo, zda se vnitrostátnímu soudu podařilo vyřešit kolizi dvou základních práv – práva na respektování soukromého života garantovaného čl. 8 Úmluvy a práva na svobodu projevu garantovaného čl. 10 Úmluvy (k tomuto článku Soud odkázal na věc *Von Hannover proti Německu*, č. 59320/00, ze dne 24. června 2004, § 57 a věc *Pfeifer proti Rakousku*, cit. výše).

25. Soud poukázal na skutečnost, že při řešení kolize shora uvedených základních práv se má při posuzování vycházet z následujících kritérií:

a) Kritérium veřejného zájmu. Soud toto kritérium označuje za prvotní a chápe jím zejm. politické otázky, kriminalitu, sportovní a uměleckou oblast apod. Takový veřejný zájem však dle Soudu není bez hranic. Například finanční

problémy známého zpěváka již nejsou předmětem veřejného zájmu (srov. věc *Standard Verlags GmbH proti Rakousku*, č. 21277/05, rozsudek ze dne 4. června 2009, § 52). Rovněž na zveřejnění údajů týkajících se zdraví nebo sexuálního života, majících čistě soukromý charakter, soud neshledává veřejný zájem, a je proto nutné i v tomto případě poskytnout náležitou ochranu dle čl. 8 Úmluvy (srov. věc *Biriuk proti Litvě*, č. 23373/03, rozsudek ze dne 25. listopadu 2008, § 39 – 42).

b) Kritérium osob veřejného zájmu. Toto kritérium navazuje na předchozí a je příznačné např. pro osoby politiků ve vztahu k jejich funkci. Předmětem tohoto zájmu je zpravidla vyvolání demokratické debaty. Tyto případy musí být dle Soudu striktně odlišovány od soukromého života jednotlivců, kteří takovými funkcemi nedisponují, a u kterých musí být vzhledem k jejich soukromému životu právo na svobodu slova vykládáno restriktivněji. K tomu Soud odkázal na věc *Von Hannover proti Německu*, cit. výše, dále na věc *Standard Verlags GmbH proti Rakousku*, cit. výše, § 47 a 53, jakož i na věc *Hachette Filipacchi Associés (ICI PARIS) proti Francii*, č. 12268/03, rozsudek ze dne 23. července 2009, § 43).

26. Soud shledal, že v daném případě obsah novinového článku nevyhovuje kritériu veřejného zájmu, nýbrž zasahuje do intimní a zdravotní sféry stěžovatelů, které jsou z hlediska veřejného zájmu vyloučeny bez dalšího. Vnitrostátní soudy se s těmito aspekty vypořádaly pouze ve vztahu k argumentaci autora článku, nikoliv však na obecné úrovni a v objektivním kontextu případu, přičemž se nezabývaly ani otázkou, zda uveřejnění takového článku bylo učiněno ve veřejném zájmu.

28. K druhému kritériu Soud uvedl, že šéfredaktor místních soukromých novin a jeho manželka z titulu své funkce nejsou osobami veřejného zájmu ve smyslu ustálené judikatury ESLP. Vnitrostátním soudům vytkl, že opět samy nehodnotily tento fakt, pouze se spokojily s tvrzením autora článku, že stěžovatel osobou veřejného zájmu je. Co se týče osoby stěžovatelky, toto kritérium soudy dokonce nezjišťovaly vůbec. Poukázal přitom na nesouhlasné stanovisko soudce odvolacího soudu, že se jeví jako nepřipustné považovat je za osoby veřejného zájmu a že nebylo prokázáno, i za předpokladu pravdivosti uveřejněných skutečností, že článek byl vydán ve veřejném zájmu.

29. Závěrem Soud připustil, že může vyvstat mírná pochybnost, zda předmětný článek vyvolal takový zásah do pověsti a cti stěžovatelů, která by byla narušením jejich psychologické integrity a jejich soukromého života ve smyslu judikatury Soudu – příkladmo věc *A. proti Norsku*, č. 28070/06, rozsudek ze dne 9. dubna 2009, § 64; věc *Mikolajová proti Slovensku*, č. 4479/03,

rozsudek ze dne 18. ledna 2001, § 55; věc *Roberts a Roberts proti Spojenému Království*, č. 38681/08, rozsudek ze dne ze dne 5. července 2011, § 40 – 41. Nicméně se vnitrostátní soudy na základě výše zmíněného dostatečně nezabývaly kritérii v podobě veřejného zájmu a osob veřejného zájmu, a tak náležitě nevážíly kolizi základního práva autora článku na svobodu slova a základního práva stěžovatelů na respektování soukromého života.

Proto Soud vyslovil porušení článku 8 Úmluvy.

5. K použití článku 41 Úmluvy

34. Soud neshledal kauzální nexus mezi porušením čl. 8 Úmluvy a morální újmou způsobenou stěžovatelům, proto tento nárok zamítl. Přiznal však stěžovatelům s ohledem na jejich bezmocnost chránit svou pověst, jež jim způsobila značné útrapy, náhradu nemajetkové újmy každému ve výši 4500 EUR.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

(...)

2. rozhodl, že došlo k porušení článku 8 Úmluvy

(...)

(zpracoval JUDr. Antonín Drašík)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
VELKÝ SENÁT

26. listopadu 2013

VĚC X.

(rozsudek ve věci X. proti Lotyšsku, stížnost č. 27853/09)

Klíčová slova:

Mezinárodní únosy dětí, nejvyšší zájem dítěte, respektování soukromého života, nezbytný v demokratické společnosti, proporcionalita, ochrana svobod a práv jiných.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelka, paní X. se narodila 1974, je lotyšské národnosti a v roce 2007 získala i australskou národnost. V roce 2004, kdy stěžovatelka trvale žila v Austrálii a byla stále vdaná za R.L., navázala poměr s dalším mužem, panem T., k němuž se přestěhovala. Dne 9. února 2005 porodila dceru E., nicméně na rodném listě dítěte otec uveden nebyl a ani nebyly provedeny testy otcovství. Stěžovatelka pobírala na dceru příspěvky pro svobodné rodiče. Ačkoli se vztah stěžovatelky a T. postupně zhoršoval, žili stále spolu až do 17. července 2008, kdy stěžovatelka odcestovala z Austrálie do Lotyšska, a to i s dcerou, které v té době byly 3 roky a 5 měsíců. Následně T. požádal Australský rodinný soud, aby uznal jeho otcovství a určil, že má společnou rodičovskou zodpovědnost k E. už od jejího narození. Na podporu svého tvrzení předložil T. soudu e-mailovou korespondenci se svými příbuznými a místopřísežné prohlášení, že se s X. stýká již od roku 2004 a je otcem dítěte. Dále T. potvrdil, že podal falešné prohlášení před sociálně-právními úřady, aby X. umožnil získat příspěvky pro svobodné rodiče. Následně T. uvedl, že X. opustila Austrálii s dcerou E. bez jeho souhlasu, čímž porušila článek 3 Haagské úmluvy a usadila se na jemu neznámém místě v Lotyšsku. Na základě žádosti T. Australský rodinný soud dne 6. listopadu 2008 rozhodl, že T. je otcem E. a že k ní má společnou rodičovskou zodpovědnost už od jejího narození (§ 9 – 16).

Dne 22. září 2008 obdrželo lotyšské Ministerstvo pro dětské a rodinné záležitosti žádost od T., aby bylo dítě navráceno do Austrálie. Dne 19. listopadu 2008 Okresní soud v Rize prozkoumal žádost T. za osobní účasti obou účastníků a nařídil, aby bylo dítě okamžitě navráceno do Austrálie, a to nejpozději do šesti týdnů od vydání tohoto rozhodnutí. Okresní soud v Rize tak rozhodl s ohledem na soudem přiznanou rodičovskou zodpovědnost T. a současně s ohledem na to, že lotyšský soud není příslušný rozhodnout o rodičovské zodpovědnosti, ale pouze o únosu dítěte z Austrálie a jeho bezodkladném návratu. Okresní soud v Rize rozhodl, že odjezd dítěte byl protiprávní, byl realizován bez souhlasu T.,

a odmítl tvrzení stěžovatelky, že by návratem dítěte do Austrálie mohla být dítěti způsobena psychická újma. Dne 26. ledna 2009 Krajský soud v Rize potvrdil rozhodnutí soudu prvního stupně. Odvolací soud měl za to, že soud prvního stupně správně posoudil, že se T. staral o dítě, když ještě pobývalo v Austrálii, že sociální pomoc a péče je v Austrálii na vysoké úrovni, a ani se nepotvrdilo matkou tvrzené špatné zacházení T. vůči ní nebo vůči dceři. Matkou předložený posudek o možné psychické újmě v případě okamžitého přerušení kontaktů mezi ní a dcerou odvolací soud označil za otázku, která spadá do rozhodnutí o výkonu péče o dítě a s ohledem na článek 19 Haagské úmluvy, a tudíž se jí nemůže zabývat. Stěžovatelce bylo nařízeno vydat dítě do 19. února 2009, což matka odmítla. Dne 14. března 2009 se stěžovatelka, dcera a T. náhodně potkali. T. využil této situace, vzal E. a odjel s ní do Tallinnu (Estonska) a následně odletěli do Austrálie. V září 2009 Australský rodinný soud rozhodl, že T. má výhradní rodičovskou zodpovědnost k dítěti a zakázal stěžovatelce, aby se veřejně vyjadřovala k této záležitosti, a povolil jí navštěvovat dceru pouze za účasti sociální pracovnice. Současně jí zakázal mluvit na dceru lotyšsky a nařídil, že do každého roku dítěte nesmí matka jakkoli komunikovat se školním či předškolním zařízením, do kterého dochází její dcera, či komunikovat s rodiči, jejichž děti navštěvují stejné (před)školní zařízení. V současné době stěžovatelka žije a pracuje v Austrálii, má pravidelný kontakt se svou dcerou, dvakrát týdně se spolu schází v sociálním centru a je jí umožněno vídat její dceru i bez dohledu sociální pracovnice (§ 17 – 32).

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

Před velkým senátem stěžovatelka tvrdila, že je poškozená rozhodnutími lotyšských soudů o vydání dcery do Austrálie, kdy došlo k porušení jejího práva na respektování rodinného života tak, jak ho chápe článek 8 Úmluvy. Stěžovatelka měla za to, že prozkoumání psychologické zprávy byl jediný způsob, jak posoudit nejvyšší zájem dítěte v dané věci.

i. Obecné principy

93. Soud nejprve zhodnotil vztah mezi Úmluvou a Haagskou úmluvou o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí s tím, že v oblasti mezinárodních únosů dětí musí být povinnosti stanovené článkem 8 Úmluvy vykládány ve světle požadavků stanovené Haagskou úmluvou (viz *Ignaccolo-Zenide proti Rumunsku*, č. 31679/96, rozsudek ze dne 25. ledna 2000, § 95) a Úmluvou o právech dítěte (viz *Maumousseau a Washington proti Francii*, č. 39388/05, rozsudek ze dne 6. prosince 2007, § 60) a současně v souladu s principy mezinárodního práva, použitelnými na konkrétní případ (viz *Maumousseau a Washington proti Francii*, cit. výše, § 60). Soud zdůraznil, že takový-

to přístup kombinuje harmonickou aplikaci mezinárodních dokumentů, v tomto případě konkrétně Úmluvy a Haagské úmluvy, s ohledem na účel a dopad na ochranu práv dětí a jejich rodičů. Takové posouzení mezinárodních ustanovení nesmí vyústit v konflikt nebo v nesoulad mezi těmito mezinárodními dokumenty za předpokladu že Soud je schopen vykonávat plně svůj úkol, a to konkrétně „zajistit dodržení závazků, ke kterým se zavázaly Vysoké smluvní strany“, skrze výklad a aplikaci článku Úmluvy způsobem, který je praktický a účinný.

94. Rozhodující otázkou je, zda byla dodržena správná rovnováha, která musí existovat mezi protichůdnými zájmy, které se zde střetávají – a to mezi zájmem dítěte, jeho dvou rodičů a veřejným pořádkem, a to v rámci prostoru k uvážení, který je státům poskytnut v takovýchto případech (viz *Maumousseau a Washington proti Francii*, cit. výše, § 62). Nicméně primárně musí být zvážen nejvyšší zájem dítěte i to, že námitky bránící bezodkladnému návratu dítěte korespondují se specifickou koncepcí „nejvyššího zájmu dítěte“.

95. Soud zopakoval, že je zde široký souhlas – a to i v mezinárodním právu – podporující myšlenku, že ve všech rozhodnutích týkajících se dětí, musí být nejvyšší zájem dítěte primární.

Soud dále zdůraznil, že i Haagská úmluva v některých výjimečných případech ospravedlňuje situaci, kdy dítě není navraceno do původního místa pobytu, protože je to v nejlepším zájmu dítěte, zvláště pokud existuje „vážné nebezpečí“, že takový návrat by dítě vystavil fyzické nebo duševní újmě nebo je jinak dostal do nesnesitelné situace. Soud dále zdůraznil že i nařízení Brusel II bis a Listina základních práv EU zdůrazňují, že ve všech případech týkajících se dítěte musí být nejprve posuzován nejvyšší zájem dítěte. Takže, ačkoli to nevyplývá přímo jenom z článku 8 Úmluvy, ale také i ze samotné Haagské úmluvy s ohledem na výjimky tam zakotvené, tak princip bezodkladného návratu dítěte do místa obvyklého bydliště nemůže být nařízen automaticky nebo mechanicky. Takže v kontextu žádosti o návrat dítěte podle Haagské úmluvy, která je řízením odlišným od řízení o výchově dítěte, princip nejvyššího zájmu dítěte musí být ohodnocen ve světle výjimek uvedených v Haagské úmluvě, která se zabývá plynutím času (článek 12), podmínek použití Haagské úmluvy a jejich souladu se základními principy dožádaného státu, vztahujících se k ochraně lidských práv a základních svobod. Tato povinnost dopadá v první řadě na národní instituce a orgány dožádaného státu, které mají, mimo jiné, výhodu přímého kontaktu s účastníky řízení (§ 97 – 105).

106. Soud je toho názoru, že harmonický výklad Úmluvy a Haagské úmluvy může být docílen tím, že budou dodrženy dvě podmínky. Za prvé, skutečnosti, které jsou schopné založit výjimku od bezodkladného návratu dítěte podle člán-

ků 12, 13 a 20 Haagské úmluvy, zvláště pokud jsou tvrzeny některou ze stran sporu, musí být řádně zohledněny dožádaným soudem. Takový soud musí vydat rozhodnutí, které je v tomto ohledu náležitě odůvodněno, takže Soud může ověřit, že tyto otázky byly účinně prošetřeny. A za druhé, tyto skutečnosti musí být ohodnoceny ve světle článku 8 Úmluvy (viz *Neulinger a Shuruk proti Švýcarsku* [VS], č. 41615/07, § 133).

107. V důsledku toho se Soud domnívá, že článek 8 Úmluvy ukládá vnitrostátním úřadům zvláštní procesní povinnosti v tomto směru: při posuzování žádosti o návrat dítěte musí soudy zvážit nejen vznesené tvrzení o „vážném nebezpečí“ hrozícím dítěti v případě bezodkladného návratu, ale musí o tom rozhodnout s ohledem na všechny okolnosti daného případu. Oboje, jak odmítnutí vzít v úvahu námitky proti návratu dítěte ve smyslu článků 12, 13, 20 Haagské úmluvy, tak jejich nedostatečné zdůvodnění v rozhodnutí, kterým byly tyto námitky odmítnuty, by bylo v rozporu s požadavky článku 8 Úmluvy a současně v rozporu s cílem a účelem Haagské úmluvy. Je nezbytné řádně zvážit takováto tvrzení a uvést je v odůvodnění vnitrostátních soudů, které není ani automatické, ani stereotypní, ale je dostatečně podrobné s ohledem na výjimky stanovené v Haagské úmluvě, kterou je nezbytné vykládat striktně (viz *Maumousseau a Washington proti Francii*, cit. výše, § 73). To rovněž umožní, aby Soud, jehož úkolem není nahrazovat vnitrostátní soudy, vykonával evropský dohled, který mu byl svěřen.

108. Kromě toho, jak stanoví preambule Haagské úmluvy, pro návrat dětí „do státu jejich obvyklého bydliště“ se soudy musí samy přesvědčit, že v této zemi určitě existují přiměřené záruky ochrany a v případě známého rizika, jsou zavedena konkrétní ochranná opatření.

ii. Aplikace těchto principů na konkrétní případ

109. Soud musí ohodnotit tento případ s ohledem na situaci, která existovala v době napadeného opatření (viz *mutatis mutandis*, *Maslov proti Rakousku* [VS], č. 1638/03, § 91), tak nejprve poznamenal, že na rozdíl od věci *Neulinger a Shuruk proti Švýcarsku* (cit. výše) okolnost, která byla na tomto případě neobvyklá, byl běh času, kdy uplynula pouze krátká doba od chvíle, kdy lotyšské orgány dostaly žádost o navrácení dítěte podle Haagské úmluvy. Dítě strávilo první roky života v Austrálii a přijelo do Lotyšska ve třech letech a pěti měsících. Žádost o bezodkladné navrácení dítěte byla podána k ústřednímu orgánu do dvou měsíců po odjezdu z Austrálie a rozsudky Okresního soudu v Rize a Krajského soudu v Rize byly vydány čtyři, respektive šest měsíců poté, co stěžovatelka a její dcera přijela do Lotyšska. Konečně, T. se setkal s E. a vydal se s ní na zpáteční cestu do Austrálie dne 14. března 2009. Z toho vyplývá, že

nejen podání žádosti k lotyšským orgánům, ale i vnitrostátní řízení a samotný návrat dítěte se konal ve lhůtě kratší než jeden rok, tak jak uvádí ve svém prvním odstavci článek 12 Haagské úmluvy. Soud konstatuje, že vnitrostátní soudy v obou stupních byly za jedno v otázce vyřízení žádosti o návratu dítěte. Soud konstatoval, že Okresní soud v Rize řádným způsobem zamítl námitky stěžovatelky k návratu dítěte na základě článku 13 Haagské úmluvy, zejména poté, co přezkoumal důkazy předložené stranami, včetně fotografií, kopií e-mailové komunikace mezi T. a jeho příbuznými, jakož i svědecké výpovědi předložené T. Okresní soud v Rize však na druhou stranu odmítl informace australských úřadů o předchozích odsouzeních a obviněních vznesených proti T. a nakonec zamítl i tvrzení o možném vážném nebezpečí psychické újmy dítěte v případě jeho návratu, protože ho stěžovatelka nedokázala doložit.

Soud konstatoval, že po rozhodnutí soudu prvního stupně stěžovatelka předložila soudu psychologickou zprávu, ve které bylo uvedeno, že okamžité oddělení dítěte od matky je třeba vyloučit z důvodu nebezpečí psychického traumatu dítěte. Krajský soud v Rize odmítl vzít závěry této psychologické zprávy v úvahu (§ 112 – 113).

114. Soud konstatuje, že odvolací soud považoval závěry psychologické zprávy za otázku, která je podstatou řízení péče o dítě a jako taková nemůže sloužit jako důkaz při rozhodování o otázce bezodkladného návratu dítěte, kterou soud posuzuje. Proto Krajský soud v Rize odmítl přezkoumat závěry psychologické zprávy ve světle článku 13 (b) Haagské úmluvy, i přes to, že je přímo propojena s nejlepším zájmem dítěte, pokud bylo poukázáno na nebezpečí psychického traumatu v případě bezprostředního odloučení od matky (viz napak, *Maumousseau a Washington proti Francii*, cit. výše, § 63).

115. Článek 8 Úmluvy ukládá lotyšským orgánům procesní povinnost, aby sporné tvrzené o „vážném nebezpečí“ hrozící dítěti v případě návratu bylo účinně přezkoumáno soudy a jejich závěry byly uvedeny v odůvodnění rozhodnutí soudu.

116. Podle článku 13 (b) Haagské úmluvy, soudy posuzující žádost o bezodkladném návratu dítěte nejsou povinny vyhovět žádosti v případě, „jestliže osoba, instituce nebo jiný orgán, který nesouhlasí s jeho navrácením, prokáže, že ... existuje «vážné nebezpečí»“. Je-li to rodič, který brojí proti návratu dítěte, musí předložit dostatečné důkazy v tomto smyslu. V projednávaném případě je to tedy stěžovatelka, kdo musí předložit dostatečné důkazy podporující její tvrzení, které se navíc musí týkat existence nebezpečí, které je definováno ve článku 13 (b) Úmluvy jako „vážné“. Navíc, Soud konstatuje, že výše uvedené ustanovení není omezující, pokud jde o přesné popsání „vážného nebezpečí“, kterým může být

nejen „fyzická či psychická újma“, ale i „nesnesitelná situace“, kterou ale nelze s ohledem na článek 8 Úmluvy interpretovat jako situaci, zahrnující všechny nepříjemnosti nutně spojené s absolvováním návratu: výjimka stanovená v článku 13 (b) Haagské úmluvy se týká pouze situace, které jdou nad rámec toho, co může dítě rozumně snést. Stěžovatelka splnila svoji povinnost tím, že předložila zprávu psychologa, obsahující závěr, že zde existuje nebezpečí traumatu pro dítě v případě bezprostředního odloučení od matky. Navíc uvedla, že T. byl odsouzený za trestný čin a poukázala na špatné zacházení z jeho strany. Bylo proto na lotyšských soudech, aby provedly dostatečnou kontrolu, která by buď potvrdila nebo vyloučila existenci „vážného nebezpečí“ (viz *B. proti Belgii*, č. 4320/11, rozsudek ze dne 10. července 2012, § 70 – 72).

117. Soud má tedy za to, že odmítnutí vzít v potaz takové tvrzení stěžovatelky, které bylo doložené psychologickou zprávou zpracovanou profesionálem a jehož závěry mohly odhalit případné „vážné nebezpečí“ ve smyslu článku 13 (b) Haagské úmluvy, je v rozporu s článkem 8 Úmluvy. Nesporná povaha psychologické zprávy nezbavuje soudy jejich povinnosti účinně ji přezkoumat, zvláště pak bylo-li v soudní pravomoci Krajského soudu v Rize, předložit doklad ke křížovému výslechu nebo z vlastního podmětu nařídit vytvoření druhého znaleckého posudku, tak jak to dovoluje lotyšské právo. Otázky, zda je pro matku možné následovat svoji dceru do Austrálie a udržovat s ní kontakt, musí být rovněž řešeny. Soud dále zdůrazňuje, že práva zakotvená v článku 8 Úmluvy jsou součástí lotyšského práva, jsou přímo použitelná a představují „základní principy požádaného státu, týkající se ochrany lidských práv a základních svobod“ ve smyslu článku 20 Haagské úmluvy a Krajský soud v Rize tak nemohl upustit od přezkoumání těchto okolností v daném případě.

118. Vzhledem k potřebě souladu s krátkými časovými lhůtami stanovených Haagskou úmluvou a uvedených i v odůvodnění Krajského soudu v Rize, Soud připomíná, že i když článek 11 uvedené úmluvy skutečně nařizuje soudním orgánům jednat rychle, nezbavuje je to povinnosti provést účinné vyšetření tvrzení učiněných účastníkem řízení, a to na základě jedné z výjimek, v tomto případě výjimky výslovně uvedené v čl. 13 (b) Haagské úmluvy.

119. S ohledem na výše uvedené se Soud domnívá, že stěžovatelka utrpěla nepřiměřený zásah do jejího práva na respektování rodinného života, jelikož rozhodovací proces podle vnitrostátního práva nespĺňuje procesní požadavky vyplývající z článku 8 Úmluvy, když Krajský soud v Rize neprovedl účinné vyšetření tvrzení stěžovatelky podle čl. 13 (b) Haagské úmluvy.

120. Z toho vyplývá, že zde došlo k porušení článku 8 Úmluvy.

VÝROK

Velký senát Soudu rozhodl v poměru devět ku osmi, že zde došlo k porušení článku 8 Úmluvy.

Souběžné stanovisko soudce Pinto de Albuquerque

Soudce Pinto de Albuquerque vydal k tomuto rozhodnutí Velkého senátu souběžné stanovisko, kdy konstatoval, že povrchní zhodnocení lotyšskými soudy bylo právem Soudem zkritizováno. Soudce se podívil na tím, že na jednu stranu byla předložená psychologická zpráva použita v řízení o stavení výkonu rozhodnutí, nicméně nebyla již použita v odvolacím řízení, kdy se posuzovala sama žádost podle Haagské úmluvy. Poukazuje na traumatizující způsob, jakým bylo vykonáno rozhodnutí Krajského soudu v Rize, a následná dalekosáhlá omezení uvalená vůči matce k přístupu k její dceři ze strany australského soudu, jenž byla jednoznačně sankčního charakteru, a další jednání soudu, které fyzicky nepřipravilo dítě na návrat a současně nebyly dostatečně prošetřeny účinné záruky práv dítěte v Austrálii, ani fakt zda byla matka v pozici, která ji dovolovala udržovat styk s dítětem v případě jeho návratu, a případně možnost podmínit tento návrat přiměřenými opatřeními a nařízenými, aby se matce nebránilo či neomezovalo právo na kontakt s dítětem.

Soudce navíc kritizuje fakt, že lotyšské soudy přijaly rozhodnutí australského soudu, které určilo T. jako nositele společné rodičovské zodpovědnosti ode dne narození E., a to navzdory tomu, že stěžovatelka X. a T. nebyli manželé, otec nebyl uveden v rodném listu dítěte a v době jeho narození byla X. stále vdaná za jiného muže. Australské rozhodnutí mělo retroaktivní účinek a bylo založeno na fotografiích, e-mailové komunikaci a místopřísežném prohlášení T. Nebyly provedeny ani testy otcovství, ani nebyli slyšeni svědci. Jinými slovy, lotyšské vnitrostátní soudy ani neposoudily, zda jsou splněny podmínky pro uplatnění Haagské úmluvy, jmenovitě, zda se opravdu jedná o mezinárodní únos dítěte ve smyslu Haagské úmluvy. Ve skutečnosti zde nedošlo vůbec k únosu dítěte, jelikož T. neměl žádná rodičovská práva, natož práva „bezprostředně před přemístěním“ dítěte z Austrálie, která vyžaduje článek 3 (a) Haagské úmluvy. Oficiálně byla stěžovatelka svobodná matka a E. neměla určeného otce v době, kdy obě opustily Austrálii. Ode dne narození dítěte do doby, než dítě opustilo Austrálii, se T. nepodařilo oficiálně uznat jeho otcovství, ale popřel i otcovství před australskými orgány veřejné moci. Nadto T. požádal a získal rodičovská práva až po odejmutí dítěte, což znamená, že v té době byla matka de jure jedinou osobou mající výlučnou rodičovskou zodpovědnost, vykonávající rodičovská práva a měla tedy i právo odejmout dítě. Rozhodnutí australského soudu ze dne 6. listopadu 2008 nemohlo způsobit, že byl obejit časový požada-

vek stanovený v článku 3 (a) Haagské úmluvy, a doložit tak ex post facto jinak neopodstatněný nárok na navrácení dítěte. Soudce uzavřel, že pouze hluboké či účinné ohodnocení situace dítěte ve specifickém kontextu o žádosti o navrácení dítěte může poskytnout spravedlnost. V konkrétním případě, vnitrostátní soudy nejen že nezajistily účinné zhodnocení situace dítěte, ale primárně nedokázaly ani zkontrolovat podmínky použitelnosti Haagské úmluvy. Jelikož zde nebyl žádný právní základ pro zásah do práva na respektování rodinného života, bylo odebrání dítěte z Lotyšska v tomto případě protiprávním únosem. A proto zde shledal porušení článku 8 Úmluvy.

Společné nesouhlasné stanovisko soudkyň Vajič a Nussberger a soudců Bratza, Hajjyev, Šikuta, Hirvela, Nicolaou, Raimondi

Výše uvedení soudci vydali nesouhlasné stanovisko k vydanému rozhodnutí. Nesouhlasí s tím, že v tomto případě došlo k porušení článku 8 Úmluvy, jelikož se nedomnívají, že Krajský soud v Rize by postupoval v rozporu s jeho procesními povinnostmi založenými článkem 8 Úmluvy, když odvolací soud nechal v úvahu tvrzení stěžovatelky podpořené psychologickou zprávou a svědků, že návratem do Austrálie by bylo dítě vystaveno „vážnému nebezpečí“. K psychologické zprávě uvádějí, že ta se vztahovala pouze na újmu, která by vyplývala z bezprostředního odloučení od matky. Psychologická zpráva neřešila přímo otázku návratu dítěte nebo zda by dítě utrpělo újmu v případě, že by se do Austrálie navrátilo v doprovodu matky. Krajský soud v Rize se neodmítl touto zprávou zabývat, ale naopak zdůraznil, že se zpráva vztahuje pouze na otázku odloučení matky od dítěte, což je záležitostí rodičovských práv, kterými se Lotyšsko jako dožádaný stát nemůže zabývat, protože ta spadá pouze výlučně do pravomoci australských soudů. S ohledem na obsah zprávy se soudci nedomnívají, že by odvolací soud měl dále předkládat dokument ke křížovému výslechu nebo dokonce pořizovat druhý znalecký posudek ze svého vlastního podnětu (§ 6 – 7).

Soudci dále uvádějí, že nesouhlasí s názorem Soudu, že Krajský soud v Rize měl udělat více, aby přezkoumal, zda bylo možné se do Austrálie vrátit s dítětem nebo zda návrat dítěte nevyhnutelně vede k odloučení dítěte od matky. Stěžovatelce v návratu nebránila žádná právní překážka, žila v Austrálii několik let, získala australské občanství v roce 2007. Z rozsudku odvolacího soudu vyplývá, že by bylo nějak ovlivněno její právo vykonávat péči o dítě a doprovodit je zpět do Austrálie. Její tvrzení o tom, že by T. špatně zacházel s dítětem, se ukázalo jako nepodložené a nejsou zde žádné důvody k pochybám o kvalitě péče a sociální ochraně poskytované dětem v Austrálii. Navíc stěžovatelka tvrdila, že nemá žádné vazby k Austrálii a v případě, že se tam vrátí, bude nezaměstnaná a bez příjmu, nicméně ve skutečnosti se tam stěžovatelka doopravdy odstěhovala, našla si tam bydlení i zaměstnání. Současné nejsou soudci přesvědčeni,

že by si měl lotyšský soud na základě své iniciativy vyžádat další informace od australských úřadů o trestním profilu T., jeho odsouzeních a obviněních. V řízení podle článku 13 Haagské úmluvy leží důkazní břemeno o „vážném nebezpečí“, hrozícím v případě, že by dítě bylo navráceno, na straně, která toto tvrdí. A jak bylo zjištěno, stěžovatelka nepředložila žádný důkaz na podporu svého tvrzení, a to ani nepřímý. Ačkoli byly důvody uvedené lotyšskými soudy pro nařízení navrácení E. vyjádřeny stručně, domnívají se soudci, narozdíl od názoru většiny, že soudy adekvátně reagovaly na argumenty stěžovatelky a že zkoumání provedená soudy ohledně tvrzení stěžovatelky uspokojily procesní požadavky, tak jak jim ukládá článek 8 Úmluvy (§ 8 – 12).

(zpracoval JUDr. Lubomír Ptáček)

**Výběr judikátů Evropského soudu pro lidská práva
považovaných Nejvyšším soudem za významné pro justiční praxi**

Vydává Nejvyšší soud ČR v nakladatelství Novatrix s. r. o.

Předseda redakční rady: JUDr. Roman Fiala

Členové redakční rady: JUDr. Antonín Drašík, JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D., JUDr. Pavel Simon, JUDr. Petr Šuk, prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D., JUDr. Vít A. Schorm, Mgr. Katarína Šipulová, Mgr. Aleš Pavel; výkonný redaktor JUDr. Petra Polišenská
Nakladatelská redakce: Jaroslav Šprongl

Sazba: MARSÁ s.r.o.

Tisk: Grafotechna Plus, s. r. o., Lýskova 1594/33, 155 00 Praha 13